

ŠTIRI TEMELJNE SVOBOŠČINE EVROPSKE UNIJE

POROČILA PRIPRAVLJENA V OKVIRU PROJEKTA EU3DOMS

Razprava o prihodnosti štirih temeljnih svoboščin Evropske unije;
projekt 'EU3doms' podpira program Evropa za državljane

Projekt z naslovom "Razprava o štirih svoboščinah Evropske unije, EU3doms" se je med novembrom 2016 in novembrom 2017 financiral iz programa Evropa za državljane. Občina Hévíz (HU) je bila kot glavna upravičenka zadolžena za izvedbo projekta v sodelovanju z Občino Lendava (SI), Občino Harghita (RO), Beograjsko odprto šolo (SRB) in fundacijo Foster Europe (AT).

BOS
Belgrade
Open
School

foster europe
Foundation for strong
European Regions

www.eu3doms.eu

facebook.com/eu3doms

November 2017

Sofinanciran iz EU-programa
Evropa za državljane

UVOD

Vsi vemo, kaj predstavljajo štiri temeljne svoboščine v okviru Evropske unije, vendar ali jih res vsi poznamo? Tako imenovane štiri svoboščine in pojem evropski državljan se, čeprav so del našega vsakdana, velikokrat zdijo bolj abstrakcija kot koristne pravice. Kot državljani držav članic smo avtomatsko tudi državljani EU in s tem uživamo posebne pravice in lahko izkoriščamo prost pretok oseb, blaga, kapitala in storitev. Na primer, volimo ali kandidiramo lahko na evropskih ali občinskih volitvah in imamo pravico do zaščite na veleposlaništvu ali konzulatu katerekoli druge države članice EU, če naša država v dotični neevropski državi nima lastnega predstavništva. Uživamo tudi svoboščine, ko gremo v supermarket po francoski sir, in izkoriščamo prednosti svoboščin, ko gremo na dopust v Italijo ter prečkamo meje brez potnega lista. V svoboščinah uživamo tudi, ko z evropsko zdravstveno kartico dobimo dostop do zdravstvenih storitev v tujini, študiramo na Nizozemskem in brez težav odpremo bančni račun v Španiji.

So naše svoboščine očitne? Morda za nekatere res so, vendar za naše stare starše in vse tiste, ki ne živijo v EU, pa zagotovo niso. Evropsko državljanstvo in štiri temeljne svoboščine nam prinašajo nekaj neprecenljivega in izjemno priročnega: občutek pripadnosti tudi zunaj naših meja. Štiri temeljne svoboščine poskrbijo za to, da imamo povsod znotraj EU občutek, kot da smo doma.

V tej kratki knjižici bi vam radi predstavili, kaj nam pomenijo evropsko državljanstvo in štiri temeljne svoboščine, kako so se razvijale skozi integracijo in s kakšnimi izzivi se soočajo danes. Posebno pozornost namenjamo temam, ki so lahko pomembne za vsa tista mesta, ki so vključena v program EU3doms. Pomanjkanje delovne sile, kontrole na mejnih prehodih in privabljanje neposrednih tujih naložb so vse teme, o katerih lahko razpravljamo iz evropske perspektive in pri tem profitiramo na podlagi naših svoboščin. Vključili smo tudi nekaj zanimivih števil, ki izkazujejo trende v prodaji in turizmu, študente v terciarnem izobraževanju ter tiste, ki delajo v tujini. Prikazali bomo tudi rezultate spletne ankete o svoboščinah EU, za konec pa se osredotočili še na pomembna vprašanja, ki so se pojavila med dogodki, ki so bili organizirani v okviru Dneva štirih temeljnih svoboščin Evropske unije znotraj projekta EU3doms, in so navedena v temnih okvirčkih z namenom oblikovanja dejstev in podatkov iz literature.

Namen knjižice je zagotoviti podlago za razprave in nadaljnji razvoj neraziskanih priložnosti našega članstva v EU ter potencialov, ki jih lahko še razvijamo. Želimo se obrniti na vse tiste, ki sprejemate odločitve, na podjetnike in tudi druge državljane ter jim predati pomembne informacije o njihovih pravicah in možnostih, ne nazadnje pa jih vključiti tudi v skupni proces razmišljanja: svoboščine EU lahko veliko prispevajo k vsakodnevemu življenju v naših mestih in velemestih. Dajmo jih pametno izkoristiti!

Foto, kolaž in video tekmovanje so ob začetku projekta EU3doms sprožili projektni partnerji. Dela, ki so bila vključena v tekmovanje, so morala prikazati štiri svoboščine Evropske unije. Nekaj najboljših in nagrajenih del je bilo predstavljenih tudi na informativnem sestanku, da bi s tem ponazorili, kako študentje razmišljajo o štirih svoboščinah in kako jih živijo.

KAZALO VSEBINE

Uvod	3
Kazalo vsebine	4
Evropsko državljanstvo	5
Kaj je evropsko državljanstvo?	5
Kakšne pravice imate kot evropski državljani?	5
Malo zgodovine	8
S katerimi izzivi se sooča evropsko državljanstvo?	10
Aktivno državljanstvo preko programov EU?	12
Kje lahko najdete več informacij o vaših pravicah in konceptu evropskega državljanstva?	14
Kako je vse to videti v praksi? – Spoznajte Ano in Toma, dva mladostnika iz Evrope	16
Prost pretok oseb	18
Uvod	18
Razvoj	18
V praksi	19
Izkoristite vaše pravice! – Primeri SOLVIT	21
Zanimive številke	21
Izzivi	25
Prost pretok blaga	30
Razvoj	30
V praksi	30
Zanimive številke	32
Prost pretok kapitala in plačil	36
Razvoj	36
V praksi	36
Zanimive številke	37
Izzivi	39
Turizem kot potencialna prelomnica	40
Prost pretok storitev	42
Uvod	42
Razvoj	42
V praksi	43
Zanimive številke	47
Izzivi	48
Seznam virov	49
Uporabne povezave	53

EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO

Kaj je evropsko državljanstvo?

Vsak državljan katerekoli izmed 28 držav članic EU je avtomatsko tudi državljan Evropske unije. **Evropsko državljanstvo ne more nadomestiti nacionalnega državljanstva** – saj ne moreš biti državljan EU, če nisi tudi državljan ene izmed njenih držav članic – **lahko pa podari kup posebnih pravic**.¹ Te pravice vplivajo na vsakodnevno življenje evropskih državljanov in ko le-ti potujejo, študirajo, delajo, volijo in se poročajo v drugi državi članici ali samo preko spleta nakupujejo izdelke podjetij, ki so bila ustanovljena v Evropski uniji, lahko v celoti uživajo v svojih državljanskih pravicah.

Slika 1: EU-državljanstvo in svoboščine vključene v koncept, ki ga je navdihnilo z drugim mestom nagrajeno umetniško delo iz občine Lendava (sliko je obdelala Ajla Rizvanović)

Kakšne pravice imate kot evropski državljani? ²

1. Ne smejo vas diskriminirati zaradi vašega državljanstva;
2. Lahko se prosto gibate in bivate znotraj EU (Več o tem lahko preberete v poglavju Prost pretok oseb);
3. Lahko volite ali kandidirate za predstavnike Evropskega parlamenta ter sodelujete na občinskih volitvah države, v kateri bivate in to pod enakimi pogoji kot njeni državljani: Državljeni EU vsakih pet let izvolijo nov Evropski parlament, ki potem zastopa njihove interese.
4. Zaščiteni ste s strani veleposlaništev in konzulatov vseh držav članic EU, če v določeni neevropski državi vaša država nima zastopništva, kar pomeni, da imate v primeru smrti, nezgode ali bolezni, aretacije ali pripora,

¹ Delegacija Evropske unije v Republiki Srbiji (2013). Prvih 20 let evropskega državljanstva, [spletni vir], pridobljeno iz: <https://europa.rs/images/publikacije/12-EU-Citizenship-Brochure.pdf> [datum dostopa: 4. marec 2017]

² [2011]. člen Pogodbe o delovanju Evropske unije, pridobljeno iz: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=en> [datum dostopa: 4. marec 2017]

nasilnega kaznivega dejanja in repatriacije zagotovljeno pomoč pod enakimi pogoji kot državljani države, na katere veleposlaništvo ali konzulat ste se obrnili po pomoč.

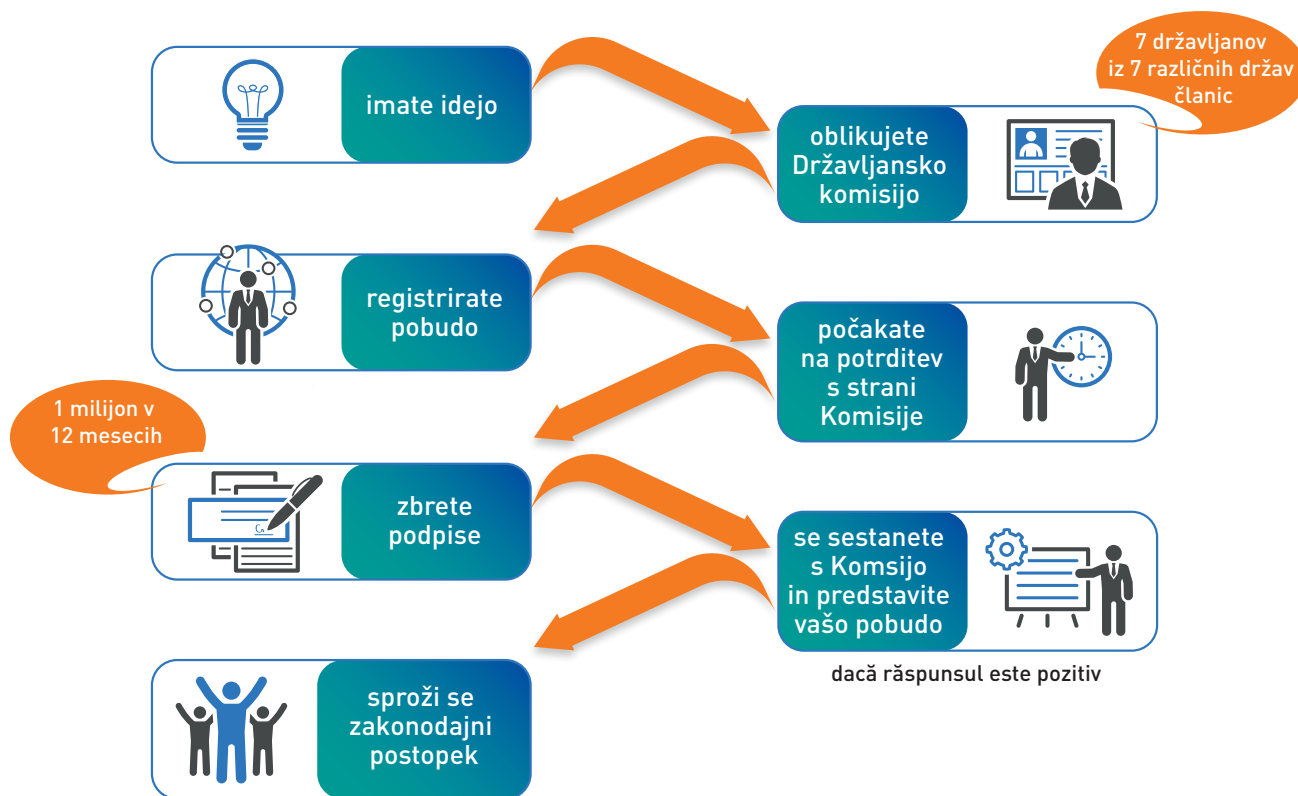
5. Evropskemu parlamentu lahko predstavite predlog o zadevah, ki so vključene v področje aktivnosti Unije in neposredno vplivajo na predlagatelja peticije³, ali se pritožite zoper institucijo EU ali njen organ pri evropskem varuhu človekovih pravic⁴;
6. **Imate enak dostop do vseh civilnih storitev EU** (tj. vseh zaposlenih v institucijah EU: Komisiji, Svetu ministrov EU, Evropskem svetu, Evropskem parlamentu) in pravico do kontaktiranja in **prejemanja odgovorov od katerekoli institucije EU v enem izmed uradnih jezikov EU. Poleg tega** mora biti EU-zakonodaja na razpolago 24 ur na dan v vseh uradnih jezikih in vsak član Evropskega parlamenta ima med parlamentarnimi razpravami pravico govoriti v svojem jeziku. Obenem pa zagotavlja tudi, da lahko vsi sledijo delu v parlamentu.
7. Lahko dostopate do vseh **dokumentov v vseh institucijah, organih, uradih in agencijah EU**, razen do dokumentov Sodišča, Evropske centralne banke in Evropske investicijske banke. Če bi radi dobili dostop do določenih zakonodajnih predlogov EU, jih poiščite v podatkovni bazi EUR-Lex database in sledite predlogu od trenutka, ko je bil sprožen, do takrat, ko je bil sprejet kot zakon.
8. Lahko organizirate in podprete iniciativo za državljane skupaj z drugimi državljani EU in tako zahtevate novo evropsko zakonodajo.

Kaj morate storiti, da lahko sprožite evropsko državljansko pobudo?

Če naletite na težavo, ki vpliva na večjo skupnost, recimo na evropske državljane, in zahteva evropske rešitve, lahko z evropsko državljansko pobudo zaprosite Komisijo, da predlaga novo evropsko zakonodajo. V roku enega leta od registracije pobude morate zbrati vsaj en milijon podpisov evropskih državljanov iz vsaj 7 od 28 držav članic, ki se strinjajo z vašo pobudo. V vsaki izmed sedmih držav članic se zahteva doseženo minimalno število podpisov. Državljska pobuda je dovoljena na kateremkoli področju, na katerem ima Komisija pristojnost predlagati zakone, npr. na področju okolja, kmetijstva, transporta ali javnega zdravstva. Za sprožitev državljanske pobude morajo državljani oblikovati Državljsko komisijo sestavljeno iz vsaj 7 državljanov EU iz vsaj 7 različnih držav članic. Člani Državljske komisije morajo biti polnoletni, da lahko volijo člane Evropskega parlamenta (to je z 18 leti, razen v Avstriji, kjer lahko volijo že s 16 leti). Državljska komisija mora, preden začne zbirati podpirne izjave državljanov, registrirati svojo pobudo na tej spletni strani. Ko je registracija potrjena, organizatorji lahko začnejo z zbiranjem podpisov. Če so pri tem uspešni, se bodo lahko sestali s Komisijo v roku treh mesecev in predstavili svojo pobudo na javni razpravi v Evropskem parlamentu. Komisija bo sprejela uradno odločitev, in če bo le-ta pozitivna, se bo sprožil običajni zakonodajni postopek.

³ Tukaj lahko najdete več informacij o peticijskem postopku: <https://petiport.secure.europarl.europa.eu/petitions/en/home>

⁴ Tukaj lahko najdete več informacij o evropskem varuhu šlovekovih pravic: www.ombudsman.europa.eu

Slika 2: Evropska državljanska pobuda.

Vir: lastni diagram

Za koliko pobud je bilo zbrano zadostno število podpornih glasov in koliko pobud je zadostilo vsem kriterijem?

Doslej so zbrale zadostno število podpisov le tri pobude.

- **“Right2Water” (Pravica do vode)** je bila prva evropska državljanska pobuda, ki je bila poslana na Evropsko komisijo decembra 2013. Organizatorji pobude so povabili Komisijo k pripravi zakonodaje za izvajanje človekovih pravic do pitne in sanitarne vode, kot to predvidevajo Združeni narodi ter promovirali določbo o pitni in sanitarni vodi kot osnovni javni storitvi za vse. Komisija je 19. marca 2014 sprejela Predlog o ukrepih, ki je bil odziv na cilje te pobude, in pravi, da sta pitna in sanitarna voda človekovi pravici. Voda je javna dobrina in ne produkt.⁵
- **“One of us”** (Eden izmed nas) je bila pobuda podprta s strani 1,9 milijona Evropejcev z namenom pravne zaščite dostojanstva, pravice do življenja in integritete vsakega živega bitja na področjih, na katerih ima EU kompetence in na katerih je to še posebej pomembno. V odgovor je Evropska komisija 28. maja 2014 sprejela Predlog, vendar se je potem odločila, da ne bo sledila pozivu pobudnikov.⁶
- **“Stop Vivisection”** (Zaustavite vivisekcijo) je pobuda, ki je zbrala več kot 1.150.000 potrjenih podpisov ljudi, ki so želeli podpreti premik paradigme v biomedicinskih in toksikoloških raziskavah. Pobuda je bila posredovana Evropski

⁵ Tukaj lahko preberete več o pobudi in njenih posledicah: http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/followup_actions/citizens_initiative_en.htm

⁶ Tukaj lahko preberete več o pobudi in njenih posledicah: <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/initiatives/successful/details/2012/000005/en>

komisiji marca 2015 z namenom, da odpravi Direktivo 2010/63/EU o zaščiti živali, ki se uporabljajo v znanstvene namene ter predstavi novo pobudo. V odgovor je Komisija 3. junija 2015 sporočila in povzela, da čeprav se Komisija strinja s postopno odpravo testiranj na živalih v Evropi, se njen pristop k doseganju tega cilja razlikuje od predloga v državljanski pobudi, zato Komisija ne bo predložila zahteve za razveljavitev Direktive 2010/63/EU ali predlagala sprejetja novih zakonodajnih okvirov.⁷

Malo zgodovine

Pravice in obveznosti državljanov držav članic so znotraj EU postopoma naraščale in postavljale mejnike, npr. s svobodo gibanja (od 1957) in neposredno volilno pravico na volitvah v Evropski parlament (od 1979).

Kljub temu je bil **1. november 1993** – ko je v veljavo stopila **Maastrichtska pogodba** – dan, po katerem lahko govorimo o novem pravnem statusu, ki ga poznamo kot **“državljeni Evropske unije”**. To je bila prva in še vedno edinstvena priložnost, saj nobeni drugi državljani na svetu ne uživajo pravic iz transnacionalizma, s katerimi bi lahko aktivno sodelovali v oblikovanju zakonodaj v različnih državah.⁸

Ker pa so bile pravice posameznikov znotraj EU oblikovane na različne načine in niso bile dovolj jasne in razumljive za državljane, se je EU odločila vključiti vse osnovne civilne, politične, ekonomske in socialne pravice, ki so zaščitene v EU, v en skupen dokument, ki mu pravimo **Listina o temeljnih pravicah EU**. Ta dokument vključuje šest naslovov: Dostojanstvo, Svobosčine, Enakopravnost, Solidarnost, Pravice državljanov in Pravosodje. Listina je bila vključena v Lizbonsko pogodbo kot pravno zavezujoče zagotovilo pravic vseh državljanov. S tem, ko je decembra 2009 stopila v veljavo Lizbonska pogodba, je postala Listina del pogodb EU.⁹

Slika 3: Svoboda ujeta v trenutku (slike iz Hrvaške, Slovenije in Madžarske, ki prikazujejo prednosti državljanov EU (sliko obdelala Katja Intihar)

⁷ Tukaj lahko preberete več o pobudi in njenih posledicah: <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/initiatives/successful/details/2012/000007/en>

⁸ Evropska ekonomska in socialna komisija (2015): Evropski potni list za aktiviranje državljanstva [spletni vir]. Pridobljeno iz: <http://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/qe-04-15-149-en-n.pdf> [Datum dostopa: 6. marec 2017]

⁹ Pascal Fontaine (2014). Evropa v 12 lekcijah. Publikacija Urada Evropske unije. Luksemburg.

Poleg tega je **Listina o temeljnih pravicah EU** prispevala tudi h krepitvi koncepta državljanstva EU, zblíževanju Unije in njenih državljanov ter poenostavljanju aktivnih razprav po vsej Evropi in to na naslednje načine:

- Predstavila je novo obliko **javnega sodelovanja evropskih državljanov v zgoraj navedenih državljanskih pobudah** z namenom spodbujanja javnih razprav na temo pomembnih evropskih vprašanj;
- Z okrepitevijo pristojnosti Evropskega parlamenta – to velja predvsem za predstavnike državljanov Unije. Njen namen je bil podpreti participativno demokracijo s podelitvijo večjega vpliva evropskim državljanom na procese odločanja v Uniji;
- Razširila je pravice do **javnega dostopanja do dokumentov institucij EU** in zahtevala večjo odprtost in **transparentnost**;
- Državljanke pravice so bile obnovljene in so dobile jasnejšo obliko.

Slika 4: Večina elementov evropskega državljanstva in dosežkov EU je bila prikazana na sliki zmagovalca fotografskega natečaja v Hévízu. Izpostavljene so besede mir, enotnost, ekonomija, svoboda, unija, zakon in Evropa (sliko je obdelala Levente Asperján)

S katerimi izzivi se sooča evropsko državljanstvo?

Čeprav nas veliko simbolov, kot so npr. evropska zastava, evro, evropska himna (Beethovnova Oda radosti), moto EU ('Združena v raznolikosti'), evropski potni list, evropsko vozniško dovoljenje in dan Evrope (9. maj), spominjajo na to, da si delimo evropsko identiteto, ljudje ne čutijo, da pripadajo Evropski uniji. To pa lahko spremenimo samo tako, da državljane EU obveščamo o tem, kaj **EU počne in zakaj. Eden izmed načinov, kako to doseči, je, z razlago zadev EU na bolj jasen in preprost način.**

Vsaki pet let dobijo državljani Evropske unije priložnost, da izvolijo nov Evropski parlament. Vendar pa **sodelovanje na volitvah iz leta v leto pada**. Volitve leta 2014, na katerih je svoje glasove oddalo le 42,54 odstotka volivcev, so imele najnižjo volilno udeležbo na evropskih volitvah. Razlog, zakaj so se ljudje odločili, da ne bodo izvrševali svojih demokratičnih pravic, bi bilo smiselno analizirati in popraviti z dvigovanjem zavedanja in ponujanjem novih pristopov.

V skladu z Lizbonsko pogodbo lahko evropski državljani dostopajo do dokumentov vseh institucij, organov, uradov in agencij Unije, kljub temu pa se ta pravica do transparentnosti v številnih primerih ne upošteva v celoti, zato so potrebni novi predpisi, vendar Evropskemu parlamentu in Komisiji na tem področju še ni uspelo sprejeti kompromisa.¹⁰

Čeprav cilji **evropskega državljanstva** zbližujejo državljane in EU ter podpirajo participatorno demokracijo, **upadanje izkoriščanja** teh možnosti in **nizka stopnja uspešnih pobud demonstrirata, da sistem** ne deluje tako dobro, kot je bil prvotno zasnovan. Možni razlogi za to so lahko na primer preveč zahtev, dolgi in neskončni postopki, kakovost odziva Komisije itd.¹¹

Poročilo o državljanstvu EU iz leta 2010 ugotavlja, da **državljanji EU ne izkoriščajo svojih pravic v celoti, ker jih ne poznajo**.¹² Čeprav se ta tendenca izboljšuje, sta bili leta 2015 samo dve šestini Evropejcev (42 %) mnenja, da so Evropejci dovolj informirani (torej ali "zelo dobro informirani" ali "dokaj dobro informirani") o svojih pravicah kot pravicah državljanov EU.¹³

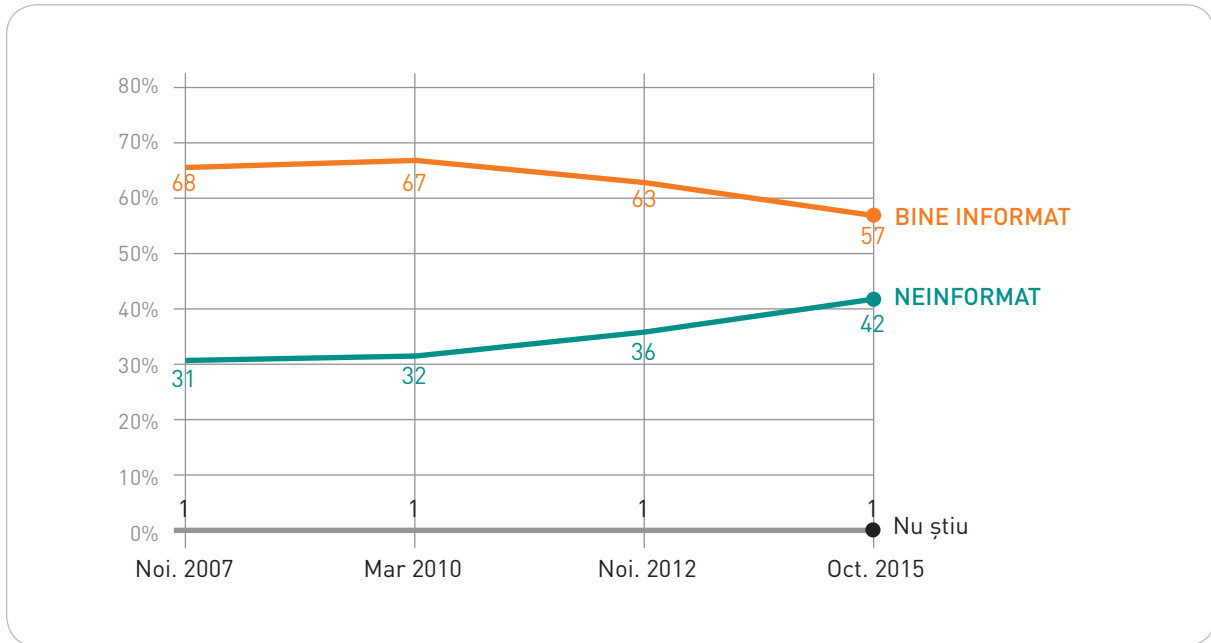
Dan štirih svoboščin v Nišu, 9. junija 2017, se je med drugim ukvarjal s problemom vključevanja mladine v procese odločanja, tako na lokalni kot tudi na državni in evropski ravni. Udeleženci so ugotovili, da visoko stopnjo brezposelnosti, pomanjkanje koordinacije in usklajevanja med zahtevami izobraževalnega sistema in trgi dela, slaba medsektorska in regionalna sodelovanja na področju politike mladih in njihove podpore, kakortudi pomanjkanje zavedanja in informiranosti glede poklicnih možnosti, predstavljajo osnovne težave tako v srbskih regijah kot tudi v EU na splošno. Izpostavljeni sta bili visoka stopnja apatičnosti in opazno pomanjkanje interesa mladih ter posledično nizka udeležba mladih v procesih odločanja v državah Zahodnega Balkana in Vzhodne Evrope, kjer je postal beg možganov velika težava, za katero pa jim doslej še ni uspelo najti učinkovite rešitve.

¹⁰ Generalni direktorat za notranje politike (2016). Odprtost, transparentnost in pravice do dostopa EU-dokumentov [spletni vir]. Pridobljeno iz: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/556973/IPOL_IDA\(2016\)556973_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/556973/IPOL_IDA(2016)556973_EN.pdf) [Datum dostopa: 4. marec 2017]

¹¹ Evropski parlament (2015). K reviziji evropske državljanске pobude?, [spletni vir]. Pridobljeno iz: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/519240/IPOL_STU%282015%29519240_EN.pdf [Datum dostopa: 10. marec 2017]

¹² Evropska komisija (2010). Poročilo evropskega državljanstva 2010: Odstranitev ovir za pravice državljanov EU, [spletni vir]. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/com_2010_603_en.pdf

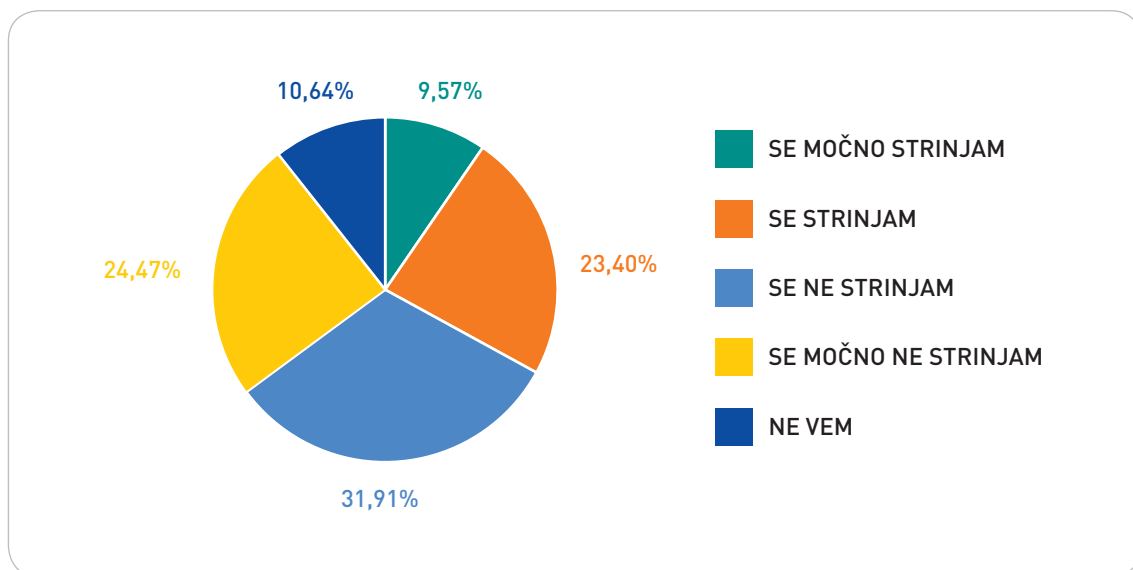
¹³ Evropska komisija, Generalni direktorat za pravosodje in potrošnike (2016). Poročilo evrobarometra o državljanstvu EU, [spletni vir]. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/justice/citizen/document/files/2016-flash-eurobarometer-430-citizenship_en.pdf [Datum dostopa: 10. marec 2017]

Graf 1: 'Imate občutek, da ste dobro informirani glede vaših pravic kot pravic državljanov EU?'

Vir: Evropska komisija

Naša anketa je pokazala, da imajo državljani EU občutek, da **ne morejo vplivati na politiko EU, ki je preveč zakomplicirana**, Bruselj in institucije EU pa da so predaleč stran. Manj kot 33 odstotkov anketiranih državljanov EU meni, da njihov glas znotraj EU šteje, medtem ko jih 56 odstotkov izraža močno nestrinjanje ali se jih nagiba k nestrinjamu s to izjavo.¹⁴ Ta fenomen se imenuje 'demokratski deficit'.

Graf 2: Moj glas v EU šteje'

Vir: temelji na vprašalniku EU3doms

¹⁴ V okviru projekta EU3doms smo anketirali državljane EU in poskušali dobiti njihovo mnenje o težavah povezanih z EU in štirimi državami članicami EU (HU, RO, AT, SI) ter eno državo kandidatko (SRB). Podatki, ki smo jih dobili, so izračun naših lastnih kalkulacij, ki temeljijo na uporabljenem vprašalniku.

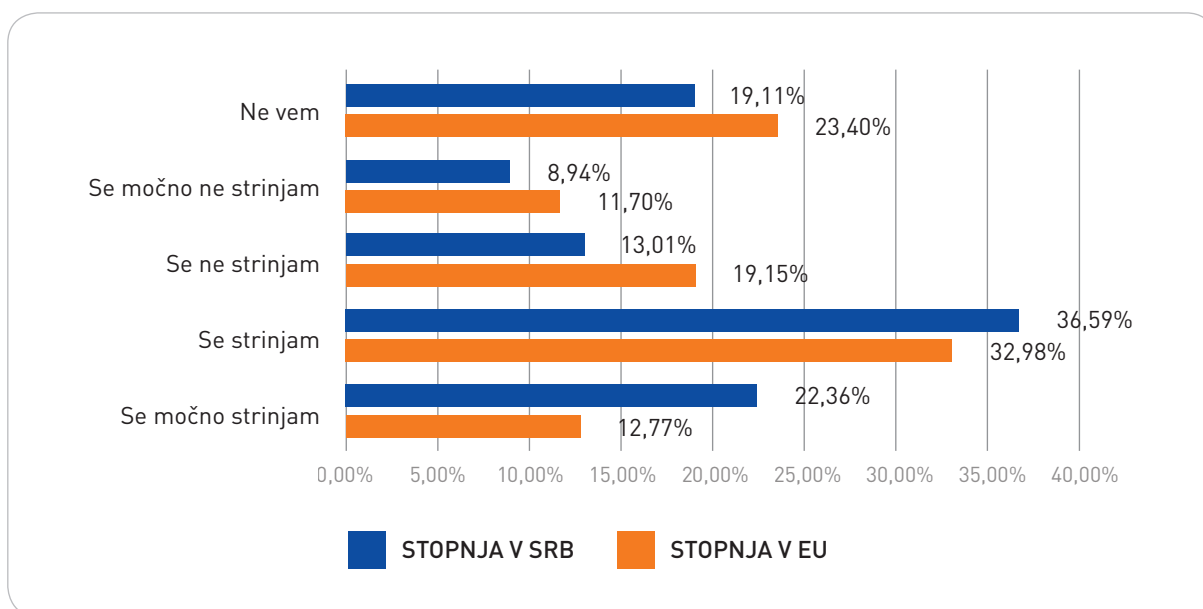
Institucije in države članice EU morajo narediti veliko več, kot samo dajati ljudem občutek, da so osebno vključeni v odločanje znotraj EU. Svoj ugled morajo obnoviti tudi z manj birokracije in korupcije.

Med dogodkom v Hévizu 21. avgusta 2017 so penalisti poudarili, da je velika težava, če se državljani ne zavedajo, kako deluje EU, še posebej, če je institucionalna stabilnost določene države daleč od pričakovanega standarda, njeni državljani pa ne poznajo programov EU in zato država ne more pridobivati na račun EU ali črpati razpoložljivih evropskih sredstev.

Za boljše ozaveščanje javnosti o pravicah njenih državljanov je EU predstavila številne programe, kot je npr. Evropa za državljane, vendar pa ti ukrepi ne dosežejo tolikšnega števila državljanov, kot bi morali. Zato je na podlagi povratnih informacij državljanov v Poročilu evropskega državljanstva 2017 [Komisija za leti 2017 in 2018 napovedala Kampanjo za obveščanje in ozaveščanje državljanov EU o njihovih pravicah](#). Kot je bilo to že izpostavljeno v Poročilu o evropskem državljanstvu iz leta 2010, poročilo iz leta 2017 prav tako ugotavlja, da so potrebna dejanja državljanov EU v vsakdanjem življenju, v smislu poenostavljanja vsakdanjega življenja in tako odstranjevanja še vedno obstoječe luknje med uporabnimi pravnimi predpisi in realnostjo, predvsem v čezmejnih situacijah.

Kako se lahko vključite v evropsko politiko in sooblikujete politično agendo EU?

Čeprav ima skoraj polovica anketiranih državljanov občutek, da pozna načine, kako vplivati na odločanje v EU, bi bilo koristno te načine ponoviti, zato se jim bomo posvetili v naslednjem delu. Zanimivo pa je tudi dejstvo, da se vplivov na odločanje v EU zaveda več anketiranih Srbov kot državljanov štirih članic EU, Avstrije, Madžarske, Slovenije in Romunije.¹⁵

Graf 3: 'Vem, kako lahko vplivam na odločanje v EU.'

Vir: temelji na vprašalniku EU3doms

¹⁵ V okviru projekta EU3doms smo vprašali državljane o njihovem mnenju glede vprašanj povezanih z EU v štirih državah članicah (HU, RO, AT, SI) in eni državi kandidatki (SRB). Podatki predstavljajo izračun naših lastnih kalkulacij, ki so bile opravljene na podlagi omenjenega vprašalnika.

Razen glasovanja in/ali kandidature za predstavnika Evropskega parlamenta lahko sprožite tudi peticijo naslovljeno na Parlament ali pobudo naslovljeno na Komisijo in tako na različne načine vplivate na politiko EU. Poučite se o različnih metodah tako, da se:

- > **Pridružite spletnim debatnim forumom, ki so namenjeni osrednjim evropskim vprašanjem in na katerih lahko razpravljate in objavljate svoje poglede, npr. na blogih komisarjev ali poslancev Evropskega parlamenta.** Obiščite spletno stran <http://www.debatingeurope.eu/>, komentirajte ali predlagajte razpravo in evropski voditelji se bodo odzvali.
- > **Kontaktirajte Komisijo ali Parlament** osebno, preko spleta ali preko ene izmed njihovih pisarn v vaši državi.¹⁶ Naštete institucije in njihovi organi so vaši vodniki do politik in informacij, zato izkoristite njihove storitve in ostanite informirani.
- > **Sodelujte ali se pridružite politični stranki, ki je zastopana v Evropskem parlamentu** (tukaj lahko najdete različne politične skupine znotraj EP: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/20150201PVL00010/Organisation>)
- > Delite svoje mnenje preko storitve **“Vaš glas v Evropi”**. Zainteresirani državljani in zainteresirane stranke lahko delijo svoje poglede v odprtih posvetovanjih in javnih razpravah na različnih področjih politike, od kmetijstva do transporta. Torej, izkoristite priložnost in sodelujte v politiki in postopkih oblikovanja zakonodaje, preden Komisija dokonča svoje predloge. Prijavite se lahko tudi na spletna obvestila in novice o novih časovnih načrtih ter prejimate vabila na formalne posvetovalne postopke.¹⁷
- > **Povzdignete glas**, na primer med priložnostmi, ki jih ponuja **Evropska ekonomska in socialna komisija**, ki je "glas" civilne družbe in se zavzema za to, da so pogledi, izkušnje in ideje evropskih državljanov slišane. Zato je njen cilj vključiti evropske državljane preko obiskov, tekmovanj in drugih aktivnosti, ki jih organizira EESK. Na primer EESK vsako leto izbere 33 šol iz 28 držav članic EU in 5 držav kandidat, ki lahko sodelujejo v razpravah o izzivih, s katerimi se sooča Evropa. Tema letošnjega dogodka VAŠA EVROPA, VAŠ GLAS 2017 je **Evropa ob 60. obletnici: Kam naprej?**, razprava pa je potekala **konec marca 2017**.¹⁸
- > **Povejte svoje mnenje!** Povejte politikom in oblikovalcem politik, kako vi gledate na osrednja vprašanja glede mladine. Strukturiran dialog je proces razprav med mladimi in oblikovalci politik na različne načine z namenom upoštevanja mnenja mladih pri oblikovanju mladinske politike EU.¹⁹
- > **Posredujte vaš projekt samostojno ali v skupini in osvojite Evropsko mladinsko nagrado Karla Velikega. Mladi v starosti med 16. in 30. letom, ki prihajajo iz katerekoli države članice EU, lahko aktivno sodelujejo pri razvoju Evrope.** Ta projekt naj bi promoviral Evropo in mednarodno razumevanje, spodbujal razvoj skupnega občutka evropske identitete in integracije, zagotavlja vzornike za mlade, ki živijo v Evropi, in ponudil dobro prakso evropskega sobivanja v skupnosti.²⁰

¹⁶ Pascal Fontaine (2014). Europa v 12 lekcijah. Urad za publikacije EU, Luksemburg

¹⁷ Več informacij o prihajajočih razpravah lahko najdete tukaj: http://ec.europa.eu/info/law/contribute-law-making_en#initial-idea

¹⁸ Tukaj lahko preberete več o EESK: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.home>

¹⁹ Bi se radi vključili? Preberite več pod naslednjo spletno povezavo ali kontaktirajte Državno delovno skupino v vaši državi in si zagotovite nadaljnje informacije: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/opportunities-for-organisations/support-for-policy-reform/structured-dialogue_en

²⁰ Več informacij o nagradi lahko najdete na naslednji povezavi: <http://www.charlemagneyouthprize.eu/>

- > Eden izmed najboljših načinov spoznavanja sistema odločanja v EU pa je prijava na **PRIPRAVNIŠTVO pri eni izmed institucij EU**. Kakšne pa so možnosti za diplomante in tiste, ki se odločajo za podiplomske študijske programe (magister ali doktorat)? Veliko je možnosti za pripravništvo pri institucijah EU v Bruslju, Strasbourgu ali Luksemburgu, kjer iščejo pripravnike za tri do pet mesecev. Preverite, kakšne so vaše možnosti na: https://europa.eu/european-union/about-eu/working/graduates_en

Aktivno državljanstvo preko programov EU

V nadaljevanju sledijo primeri shem na evropski ravni, ki promovirajo aktivnosti evropskega državljanstva:

Program Evropa za državljane podpira iniciativo, ki temelji na dveh osrednjih ciljih:

- prispevati k širšemu razumevanju EU, njene zgodovine in raznolikosti;
- spodbujati evropsko državljanstvo in izboljšati pogoje demokratičnega sodelovanja in civilnega sodelovanja na ravni Unije.

Proračun v višini 185.468.000 EUR za obdobje 2014–2020 je bil dodeljen za projekte, ki ciljajo na eno izmed specifičnih prioritet na enem od naslednjih dveh programskih področij: 1) Evropsko spominjanje in 2) Demokratično angažiranje in civilna udeležba.²¹

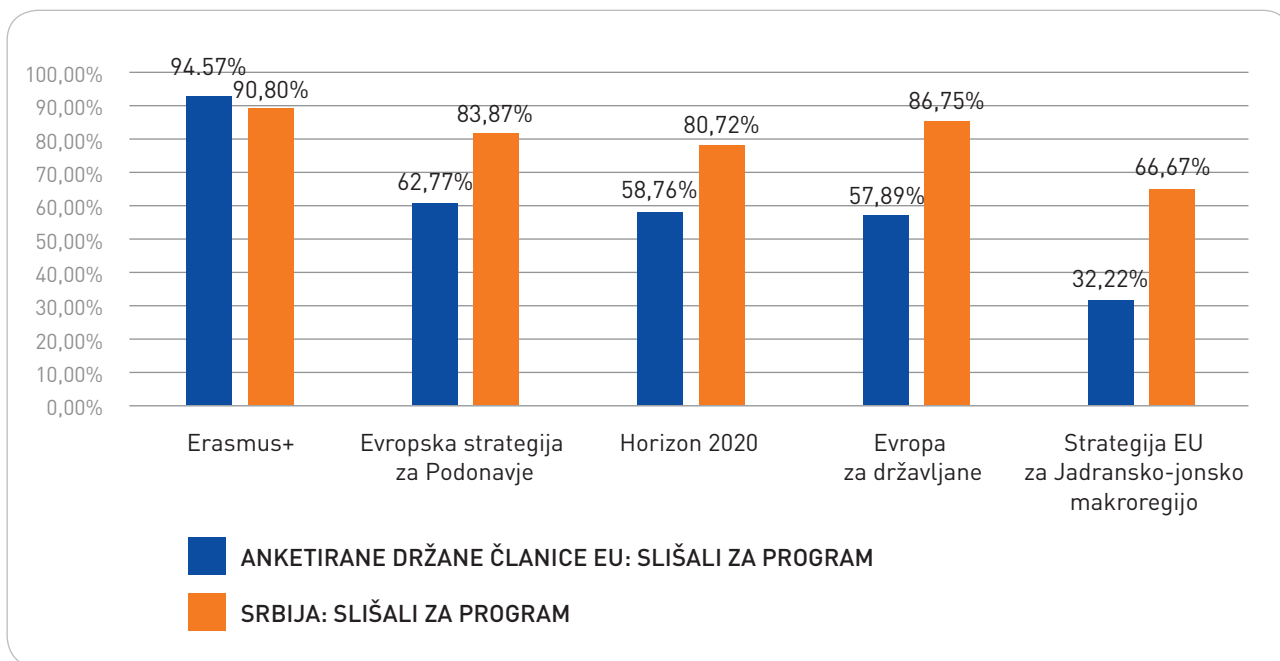
Erazmus+ je program EU za izobraževanje, usposabljanje, mladino in šport, ki se izvaja med leti 2014 in 2020. To je eden izmed najuspešnejših programov EU, ki nudi priložnosti milijonom Evropejcev za šolanje, usposabljanje in pridobivanje izkušenj v tujini. Čeprav se ne fokusira direktno na evropsko državljanstvo, služi kot uporabna podlaga za promocijo pravice do prostega pretoka.²² Več o teh priložnostih lahko preberete v poglavju Prost pretok oseb.

Erasmus+ je med slovenskimi in srbskimi državljani najbolj znan program Evropske unije. Več kot 90 odstotkov vprašanih je že slišalo zanj. Zanimivo je tudi dejstvo, da je za Evropsko strategijo za Podonavje in program Evropa za državljane slišalo več sbrskih državljanov kot državljanov drugih držav članic EU. Za program Evropa za državljane je slišalo 86 odstotkov Srbov, med državljani držav članic EU pa le 60 odstotkov udeležencev v anketi.²³

²¹ Tukaj lahko preberete več o programu Evropa za državljane: http://ec.europa.eu/citizenship/europe-for-citizens-programme/index_en.htm

²² Tukaj lahko preberete več o programu Erasmus+: <http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/>

²³ V okviru projekta EU3doms smo vprašali državljane o njihovem mnenju glede evropskih vprašanj v štirih državah članicah (HU, RO, AT, SI) in 1 državi kandidatki (SRB). Rezultati so pridobljeni na podlagi vprašalnika.

Graf 4: 'Ste že slišali za programe, ki jih je začela Evropska unija in se osredotočajo na različne politike in makroregionalne strategije?'

Vir: na podlagi vprašalnika za EU3doms

Program pravic, enakovrednosti in državljanstva zagovarja pravice in svoboščine, do katerih so ljudje upravičeni na podlagi evropskih zakonov. Poleg tega krepi tudi enakost med spoloma, se bori proti vsem oblikam diskriminacije in rasizma ter pomaga promovirati pravice iz naslova evropskega državljanstva. Program zagotavlja tudi sredstva za nevladne organizacije, javne organe in druge organizacije ter njihove dejavnosti, ki nadgrajujejo zgoraj naštete cilje.²⁴

Kje lahko najdete več informacij o vaših pravicah in konceptu evropskega državljanstva?

Kot že veste, imate pravico vprašati in prejeti informacije o vsem, kar se dogaja znotraj Evropske unije in to zastonj.

To lahko naredite osebno, preko telefona ali elektronske pošte:

- Če imate kakršnakoli vprašanja glede EU, kontaktirajte vaš direktni Evropski informacijski center ali Evropske informacijske točke, ki delujejo v vaši državi članici. Preverite, kje se nahaja vam najbližja točka v regiji ali vašem mestu: http://europa.eu/european-union/contact/meet-us_en.
- Če potrebujete pomoč pri iskanju podrobnih informacij na temo evropska zakonodaja, integracija, politika in institucije, poiščite najbližji Evropski dokumentacijski center na tej povezavi: http://europa.eu/european-union/contact/meet-us_en.
- Če bi radi izvedeli več o tem, kako voliti na evropskih parlamentarnih volitvah, kontaktirajte eno izmed [informacijskih pisarn Evropskega parlamenta](#), ki delujejo v vsaki državi članici.

²⁴ Tukaj najdete več informacij o Programu pravic, enakovrednosti in državljanstva: http://ec.europa.eu/justice/grants1/programmes-2014-2020/rec/index_en.htm

- **Predstavništva Evropske komisije** predstavljajo glas Komisije v državah članicah in si prizadevajo za obveščanje o zadevah EU na državni in lokalni ravni. [Tukaj](#) lahko najdete predstavništvo v vaši državi.
- V primeru **težav, ki se nanašajo na nepravilnosti v institucijah in organih Evropske unije, se lahko pritožite pri [Evropskem varuhu človekovih pravic](#)**, ki deluje v Strasbourgu.

Preko spleta:

- Potrebujete dostop do **spletne knjižarne, knjižnice ali arhiva publikacij EU iz leta 1952 z brezplačnimi PDF in e-knjigami**? Kliknite na [spletno stran Knjižarne EU](#).
- Iščete praktične **informacije** o vaših pravicah v primeru selitve, bivanja, študija, pripravništva, dela, nakupovanja ali samo potovanja po tujini **v vašem jeziku**? Če je vaš odgovor da, obiščite spletno stran [Vaša Evropa](#).
- Vas zanima, kaj se dogaja na **plenarnih zasedanjih Evropskega parlamenta**? Sledite jim v 24 uradnih jezikih Evropske unije preko [livestreama](#) ali poiščite posnetke starejših plenarnih zasedanj v naši [spletni podatkovni bazi](#).

Kako je vse to videti v praksi? – Spoznajte Ano in Toma, dva mladostnika iz Evrope

Ana je iz Srbije, je prostovoljka in zelo aktivna v svoji lokalni skupnosti, zato je bila zelo vesela, ko je izvedela, da je bil projekt civilne družbe, ki ga je pripravila njena organizacija, izbran v okviru programa Evropa za državljane. In ker lahko [Srbija v celoti sodeluje v programu Evropa za državljane, je dobila Ana priložnost](#) spoznati mlade iz drugih evropskih držav in se pogovarjati z njimi o volonterstvu, aktivnem sodelovanju in njihovi vlogi pri razvijanju skupnosti.

Tom je Avstrijec in se močno zavzema za zaščito živali. Zato je, ko je slišal za pobudo državljanov **“Zaustavimo vivisekcijo”**, [prebral](#) predloge pobude in se odločil, da jo podpiše.

Ana bi rada študirala v tujini, vendar ni bila prepričana, kakšne so njene možnosti za študij v EU glede na to, da prihaja iz Srbije. Zato je pisala na [Info točko EU v Novem Sadu, ki je uradni informacijski center za distribucijo vseh vrst informacij o Evropski uniji](#), ki bi utegnile zanimati državljane. Prejela je zelo koristen odgovor z naborom vseh možnosti za študij v tujini, nakar se je odločila za skupni magistrski študijski program s štipendijo Erasmus Mundus.

Ana in Tom sta se spoznala preko programa **Erasmus Mundus (EMJMS)**, v okviru katerega sta študirala v štirih različnih državah, v Srbiji, Avstriji, na Madžarskem in na Kitajskem ter ob koncu programa prejela skupen naziv za magistra/o.

V času **evropskih parlamentarnih volitev leta 2014** je Tom v okviru programa Erasmus Mundus preživel del semestra na Madžarskem, kjer je želel uveljavljati svoje demokratične glasovalne pravice. **Kot državljan EU je lahko volil pod enakimi pogoji kot državljani Madžarske, s tem, da je moral izraziti svojo namero, da so ga dodali na volilni imenik na Madžarskem.**

V času, ko je študiral na Kitajskem, se je odločil obiskati Kambodžo, kjer je preživel pet prečudovitih dni, v tem času pa izgubil osebni dokument. Tom se je prestrašil, saj Avstrija nima diplomatskega predstavništva v Kambodži, nakar se je spomnil, da ima kot državljan EU na območju tretjih držav pravico do diplomatske in konzularne zaščite katerekoli druge države članice EU pod enakimi pogoji kot državljani države, za katere predstavništvo gre.²⁵ Zato je za pomoč zaprosil pri Veleposlaništvu Francoske Republike.

²⁵ [20(1). člen Pogodbe o delovanju Evropske unije. Pridobljeno iz: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=en> [Datum dostopa: 4. marec 2017]

Slika 5: Sem Marina in prihajam iz Srbije – Fotografija je nastala pod vplivom razmišljanja o državljanstvu EU v državi kandidatki (sliko je Beograjska odprta šola nagradila s tretjim mestom)

PROST PRETOK OSEB

Uvod

Prost pretok oseb pomeni, da lahko državljani Evropske unije **delajo, študirajo, se upokojijo ali nastanijo v katerikoli državi članici EU in da je vsakršna oblika diskriminacije zoper njih prepovedana**. Z drugimi besedami, države EU morajo vsem svojim državljanom omogočiti, da se prijavijo na določeno delovno mesto, se izobražujejo ali živijo v tujini ne glede na njihovo državljanstvo. Ta svoboda sicer zahteva določene spremembe v domači zakonodaji držav in vzajemnem priznavanju različnih poklicnih kvalifikacij, diplom in certifikatov. Vsakršna oblika diskriminacije je prepovedana, omejitve so sprejemljive le v zvezi z javnim zdravstvom, javno politiko in državno varnostjo.

Razvoj

Prost pretok oseb je bila osrednja ideja od samega začetka evropske integracije, s tem, da je bila sprva mišljena kot prost pretok ekonomsko aktivnega dela družbe, kot je bilo to opredeljeno v Rimski pogodbi.²⁶ Z drugimi besedami, **prvotni cilj ni bil olajšati potovanja, temveč s prostim pretokom zaposlenih povečati gospodarsko blaginjo in vzpostaviti ravnovesje med povpraševanjem in ponudbo na trgu dela**.

S podpisom Schengenskega sporazuma leta 1985 so se njihove pravice razširile. **Ko pa je leta 1992 Maastrichtska pogodba predstavila idejo o evropskem državljanstvu, je postal prost pretok oseb ena izmed temeljnih pravic vsakega državljanu EU. Končno pa so potem z Direktivo 2004/38/EK utrdili različne ukrepe na terenu in uporabili vseobsegajoč pristop.**²⁷ Tako imenovana Direktiva o prostem pretoku pa je združila predhodne ukrepe v evropski zakonodaji in se dotaknila tudi prostega pretoka družinskih članov (vključno z družinskimi člani, ki niso državljani EU).²⁸ Predstavila je tudi **koordinacijo socialnih varnostnih sistemov, določanje skupnih pravil za zaščito pravic na področju socialne varnosti v času gibanja znotraj EU. Uredba je vključevala različne veje socialne varnosti, kot so bolezen, porodniški ali očetovski dopust, poklicne nezgode, dodatek za brezposelnost, družinske dajatve.**²⁹

Prost pretok oseb je zahteval tudi odpravo fizičnih pregrad med državami članicami. Schengensko območje je bilo ustanovljeno leta 1995 in je danes sestavljeno iz 26 držav.

Schengenski sporazum je bil podpisan leta 1985 v Luksemburgu. Države so pristale na postopno odpravo kontrol na notranjih mejah. Sporazum je bil sprejet leta 1995 in vključeval sedem držav. Danes je v to območje vključenih 26 držav (22 držav članic EU ter Islandija, Lichtenstein, Norveška in Švica). Bolgarija, Hrvaška, Ciper, Irska, Romunija in Združeno kraljestvo niso del Schengenskega območja.

²⁶ Horváth, Z. (2011). Priročnik o Evropski uniji. HVG Orac Lap és Könyvkiadó. Budimpešta

²⁷ Evropski parlament in Svet (2004). Direktiva 2004/38/EK o Uradnem listu Evropske unije. Pridobljeno iz: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:158:0077:0123:en:PDF> [Datum dostopa: 4. februar 2017]

²⁸ Evropski parlament in Svet (2004). Predpisi (EK) št. 883/2004 — o kordinaciji socialnih varnostnih sistemov. Uradni list Evropske unije. Prodobljeno iz: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004R0883R\(01\)&from=HU](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004R0883R(01)&from=HU) [Datum dostopa: 4. februar 2017]

²⁹ Fundacija Roberta Schumanna (2014). Prost pretok oseb v Evropski uniji: načela, tveganja in izzivi. Pridobljeno iz: <http://www.robert-schuman.eu/en/doc/questions-d-europe/qe-312-en.pdf> [Datum dostopa: 12. februar 2017]

Mednarodne kontrole na notranjih mejah so se ukinile, schengenske kontrole meja pa so postale še bolj stroge.³⁰ Zadevne države imajo skupno vizumsko politiko, državljani EU pa za potovanje iz ene države članice v drugo potrebujejo le osebno izkaznico ali potni list.

V praksi³¹

Koga zadeva?

Direktiva o prostem pretoku iz leta 2004³² pokriva vse državljane EU in njihove družinske člane, vendar pa pravica začne veljati šele, ko se eden izmed njih preseli v drugo državo članico EU ali se vrne domov, potem ko je živel v eni izmed držav članic EU. Med družinske člane spadajo zakonci, prijavljeni partnerji ter predniki in potomci, ki uživajo enake pravice, če spremljajo zadevne državljane EU. Dravljanji EU lahko izkoriščajo to pravico tudi v Švici, na Islandiji, v Lichtensteinu ali na Norveškem (in obratno se lahko njihovi državljani prosto gibajo in bivajo v državah članicah EU), saj so te države članice Evropskega ekonomskega območja.

Evropsko ekonomsko območje je bilo ustanovljeno leta 1994, da bi v Enotni trg vključilo dodatne evropske države (Norveška, Lichtenstein, Islandija) z določenimi izključitvami. Države EEO uživajo skoraj enake štiri temeljne svoboščine kot države članice EU. Čeprav se Švica ni vključila v EEO zaradi bilateralnih dogovorov z EU in njenimi državami članicami, ima, kar zadeva prost pretok oseb, enak status.

Kaj ta pravica pomeni v praktičnem smislu?

Najprej lahko kot **državljani EU prečkamo meje in potujemo v drugo državo članico že samo z veljavno osebno izkaznico ali potnim listom**. Organi oblasti lahko preverijo vašo identiteto na meji, vendar nimajo pravice, da bi vam preprečili stop v njihovo državo (razen če je prepoved vstopa upravičena v smislu državne varnosti, javnega zdravstva ali iz razlogov javne politike). Družinski člani, ki niso državljani EU in prihajajo iz tretje države, bodo morda potrebovali vizo, države EU pa so jim dolžne pomagati pri pridobitvi le-te in drugih dokumentov. Da bi lahko izkoristili svoje družinske vezi, morajo družinski člani iz tretjih držav dokazati sorodstveno vez z državljanom EU (poročni list, rojstni list itd.). V shengenskem območju potrebujejo samo eno skupno vizo.

Ko enkrat prispete v državo gostiteljico, imate v skladu z Direktivo iz leta 2004 pravico do bivanja tam do največ treh mesecev brez kakršnihkoli omejitev (z veljavno osebno izkaznico ali potnim listom). Po treh mesecih lahko ostanete v isti državi, če ste se tam zaposlili, ste samozaposleni ali ponujate določene storitve. Če nimate službe, jo pa iščete, se vam lahko čas bivanja v dotični državi podaljša za največ šest mesecev. Dalj časa lahko ostanete tudi, če ste vpisani v kakšno izobraževalno ali poklicno ustanovo, s tem, da morajo imeti študenti pokrito zdravstveno zavarovanje in dokazati, da imajo dovolj sredstev, da se lahko vzdržujejo sami. Tudi nezaposlene ali upokojene osebe morajo izpolnjevati enake pogoje. Direktiva iz leta 2004 državljanom omogoča tudi to, da po petih letih bivanja v določeni državi dobijo stalno prebivališče. Dravljanji **EU, ki trajno bivajo v državi gostiteljici znotraj EU, imajo dostop do socialnih storitev, kot so otroški**

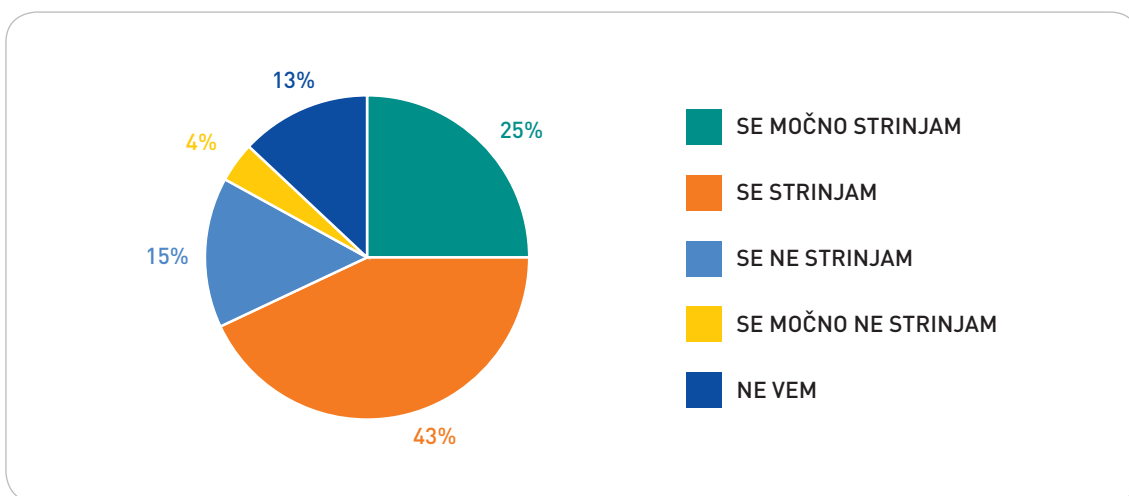
³⁰ Od leta 2015 so zaradi migranstske krize na mejnih prehodih uvedli nekaj sprememb. Več kasneje.

³¹ Evropska komisija (2013). Pravica do gibanja in bivanja v Evropi: Vodnik po vaših pravicah, kot pravicah evropskih državljanov. Urad za publikacije Evropske unije, Luksemburg

³² Evropski parlament in Svet (2004). Pravica do gibanja v EU: Direktiva 2004/38/EK. Pridobljeno iz: <https://eumovement.wordpress.com/directive-200438ec/> [Datum dostopa: 4. februar 2017]

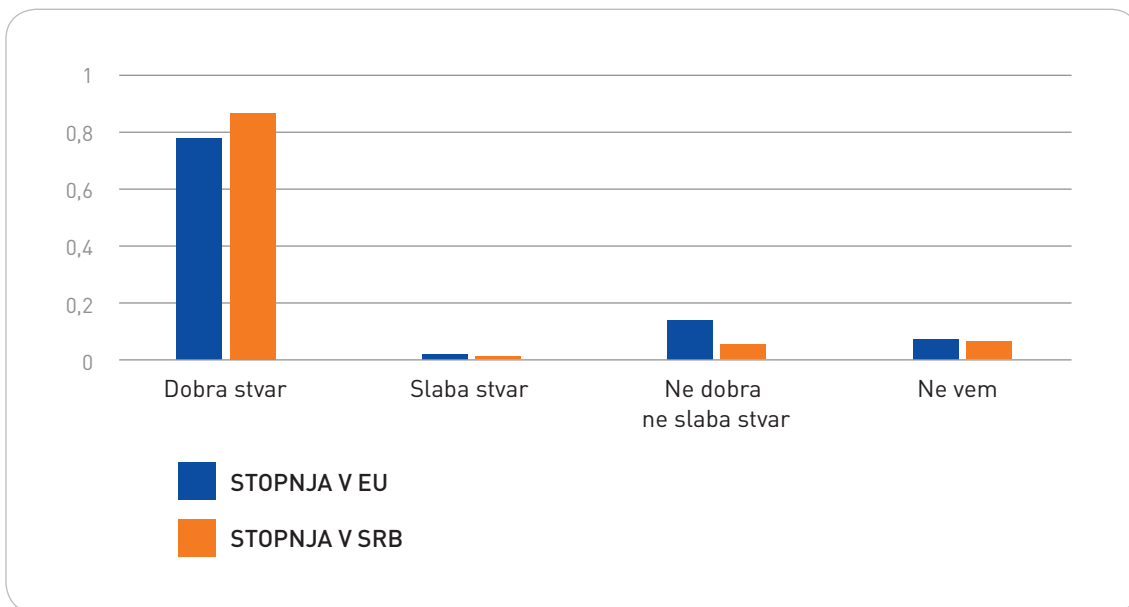
dodatki, socialna varnost in zdravstveno zavarovanje. Lahko se odločijo tudi za to, da se bodo upokojili v drugi državi, nakar se jim bo pokojnina izračunala na podlagi tega, kje in kako dolgo so delali v EU.

Glede na dano raziskavo je več kot polovica anketirancev izbrala prost pretok oseb kot eno izmed treh največjih dosežkov EU, medtem ko je 37 odstotkov vprašanih omenilo tudi schengensko območje. Vprašali smo jih tudi o ponujenih svoboščinah in velika večina jih gleda na pravico do dela in študija v drugi državi članici EU kot na dobro stvar. Zanimivo je tudi, da državljani Srbije te svoboščine vidijo kot še boljšo stvar kot sami državljani držav članic EU.

Graf 5: Prost pretok oseb znotraj EU prinaša moji državi splošne ekonomske koristi (EU).

Vir: temelji na vprašalniku EU3doms

Graf 6: Pravica državljanov EU do dela/študija v drugi državi članici EU.

Vir: temelji na vprašalniku EU3doms

Izkoristite vaše pravice! – Primeri SOLVIT

Zbrali smo nekaj uspešnih zgodb, ki govorijo o tem, kako je SOLVIT rešil probleme povezane s pravico prostega pretoka oseb:

- „Potem ko je nekaj časa delala v Belgiji, je madžarska državljanka zahtevala podporo za brezposelnost in v Belgiji rodila dva otroka, nato pa ugotovila, da ni več upravičena do družinskih dajatev, saj je njeno delovno dovoljenje poteklo. Do 1. maja 2011 so državljani Madžarske potrebovali delovno dovoljenje za delo v Belgiji, kar je pomenilo, da ni mogla trditi, da je aktivna iskalka zaposlitve, kar je bilo v tem primeru od nje zahtevano. Zadevo je potem prevzel SOLVIT in jo predložil belgijskim oblastem, nakar je bila ženska priznana kot aktivna iskalka zaposlitve.“³³
- „Madžarski državljani je delal 20 let v Romuniji in 18 let na Madžarskem. Ko se je približeval čas njegove upokojitve, je zaprosil za pokojnino na Madžarskem. Madžarske oblasti so zaprosile Romunijo, da izračuna njegovo pokojnino za čas, ki ga je preživel kot delavec v njihovi državi. Madžarska kljub večkratnemu opominjanju od Romunije ni prejela odgovora skoraj leto dni, a je potem po posredovanju romunskega centra SOLVIT romunska pokojninska oblast poslala madžarskim oblastem odločitev o romunskih pokojninskih pravicah. S tem so rešili problem in madžarski državljani je lahko užival v vlogi upokojenca.“³⁴
- „Avstrijski psihoterapevt je zaprosil za poklicno priznanje na Portugalskem. Leto pozneje še vedno ni prejel odgovora od portugalskih oblasti. Ko je začel spraševati, kako napreduje postopek, so mu odgovorili, naj počaka, da ga pokličejo. Ta zamuda je ogrozila njegove možnosti za delo na Portugalskem, kjer so mu ponudili službo, ki pa je brez priznane poklicne kvalifikacije ni mogel sprejeti. S pomočjo SOLVITA na Portugalskem je psihoterapevt končno le prejel priznanje poklicne kvalifikacije in lahko nastopil delo na Portugalskem.“³⁵

Zanimive številke

- Leta 2012 je v drugi državi članici EU živel približno 13,6 milijona državljanov EU. Luksemburg je imel največji delež tujih državljanov, visok pa je bil tudi delež le-teh na Cipru, v Latviji in Estoniji.³⁶
- Istega leta je v drugi državi članici EU delalo 6,5 milijona državljanov EU. (Pomembna opomba: v tej statistiki so bili zavedeni samo delavci, ki imajo prebivališče v prijavljeni državi).³⁷
- Dnevno ima koristi od prostega pretoka več tisoč obmejnih delavcev po vsej Evropi, vključno z delavci na Madžarskem, v Sloveniji, Romuniji itd.
- V skladu z raziskavo Evrobarometra iz leta 2013 se je na prost pretok gledalo kot na velik dosežek evropske integracije evropskih državljanov. 56 odstotkov anketirancev je navedlo, da je bil to najbolj pozitiven dosežek EU, ki se je uvrstil celo više od miru med državami članicami (50 %)³⁸.

³³ Spletna stran Evropske komisije za SOLVIT: http://ec.europa.eu/solvit/problems-solved/family/index_en.htm [Datum dostopa: 13. februar 2017]

³⁴ Spletna stran Evropske komisije za SOLVIT: http://ec.europa.eu/solvit/problems-solved/pension/index_en.htm [Datum dostopa: 13. februar 2017]

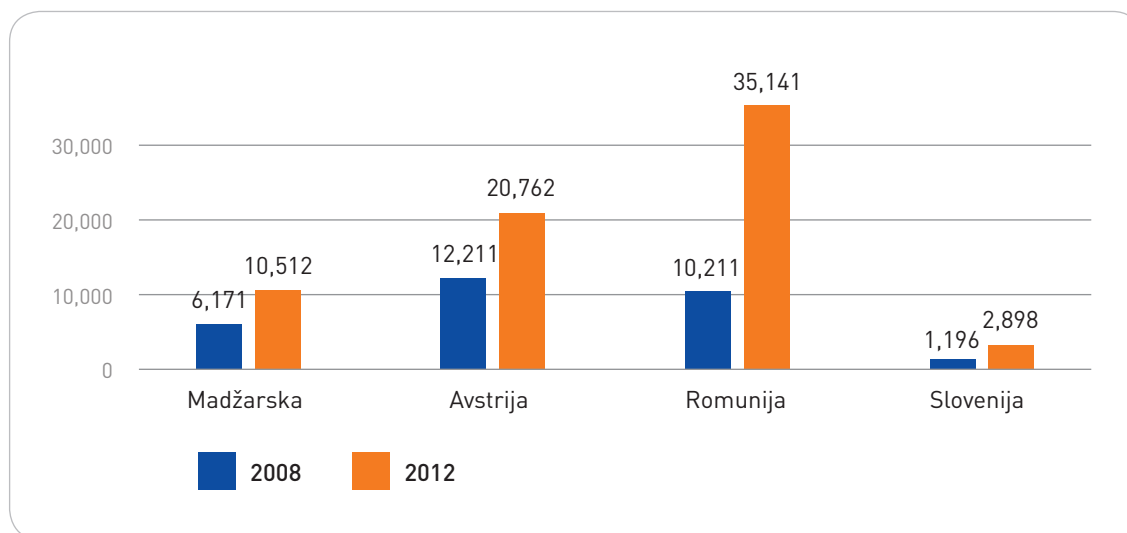
³⁵ Spletna stran Evropske komisije za SOLVIT: http://ec.europa.eu/solvit/problems-solved/qualifications/index_en.htm [Datum dostopa: 13. februar 2017]

³⁶ Eurostat: Evropsko državljanstvo – statistika o čezmejnih aktivnostih. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Archive:EU_citizenship_-_statistics_on_cross-border_activities [Datum dostopa: 13. februar 2017]

³⁷ v istem viru

³⁸ Fundacija Roberta Schumanna (2014). Prost pretok oseb v Evropski uniji: načela, tveganja in izzivi. Pridobljeno iz: <http://www.robert-schuman.eu/en/doc/questions-d-europe/qe-312-en.pdf> [Datum dostopa: 12. februar 2017]

- Leta 2010 je v drugi državi članici študiralo več kot 571.000 študentov iz držav članic EU.³⁹
- V Avstriji, na Madžarskem, v Romuniji in Sloveniji v terciarnem izobraževanju narašča trend študentske mobilnosti.⁴⁰ Med leti 2008 in 2012 se je število študentov v Avstriji in na Madžarskem, ki so bili mobilni zunaj svoje države, skoraj podvojilo, med romunskimi študenti pa več kot potrojilo.

Graf 7: 'Mobilnost študentov: naraščanje števila tujih študentov v terciarnem izobraževanju'

Vir: Eurostat, 2014

- Več kot 188 milijonov Evropejcev ima evropsko zdravstveno kartico, s katero imajo dostop do zdravstvenih storitev, če le-te potrebujejo v času bivanja v drugi državi članici EU.⁴¹

Skoraj vsak dan dogodka Štiri svoboščine, ki je bil organiziran v okviru projekta EU3doms, se je razpravljalo o pomenu usposabljanja mladih v tujini v večjem obsegu znotraj in zunaj EU. Ker pa se nekatere partnerske občine nahajajo v ruralnih in na oddaljenih območjih, je bilo poudarjeno, da je treba te ljudi privabiti nazaj v njihovo državo in izkoristiti znanje, ki so si ga pridobili v tujini.

- Program Erasmus je v 30 letih vključil že 4,4 milijona študentov, ki so lahko študirali v tujini. Leta 2014 je EU poenotila predhodne izobraževalne programe za izmenjavo študentov (Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius, Grundtvig itd.) pod imenom ERASMUS+. Skupaj so v različne programe izmenjave in usposabljanja vključili nadaljnjih 5 milijonov ljudi.⁴² Leta 2012 je vsako deseto podjetje s področja evropske nefinančne gospodarske ekonomije spadalo pod turistično industrijo, ki je zaposlovala približno 12 milijonov ljudi.⁴³

³⁹ v istem viru

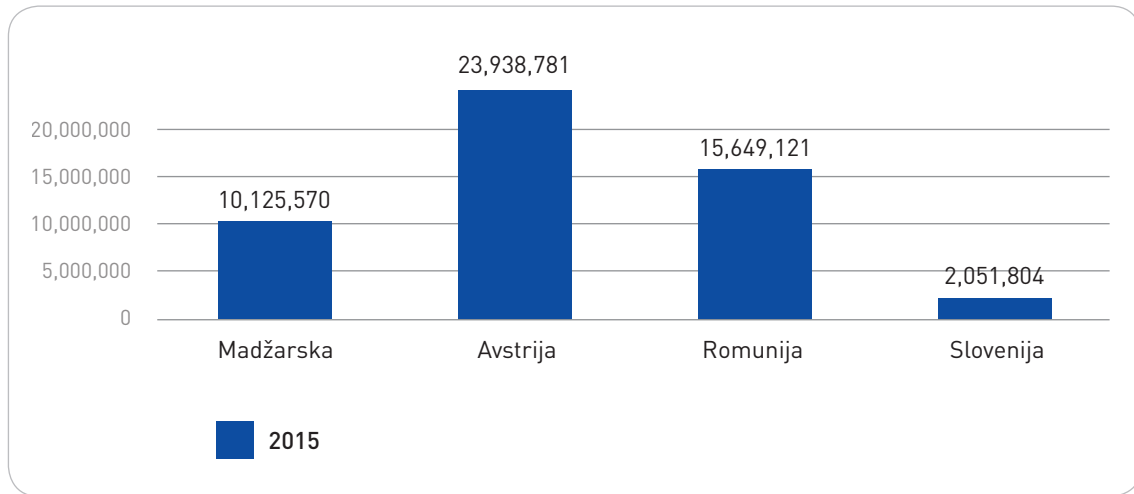
⁴⁰ Eurostat: Študenti v tujini po stopnji izobrazbe in cilju. Pridobljeno iz: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=educ_momo_dst&lang=en [Datum dostopa: 13. februar 2017]

⁴¹ Fundacija Roberta Schumanna (2014). Prost pretok oseb v Evropski uniji: načela, tveganja in izzivi. Pridobljeno iz: <http://www.robert-schuman.eu/en/doc/questions-d-europe/qe-312-en.pdf> [Datum dostopa: 12. februar 2017]

⁴² Spletna stran Evropske komisije za program Erasmus+: 30. obletnica in vi. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/anniversary/30th-anniversary-and-you_en [Datum dostopa: 13. april 2017]

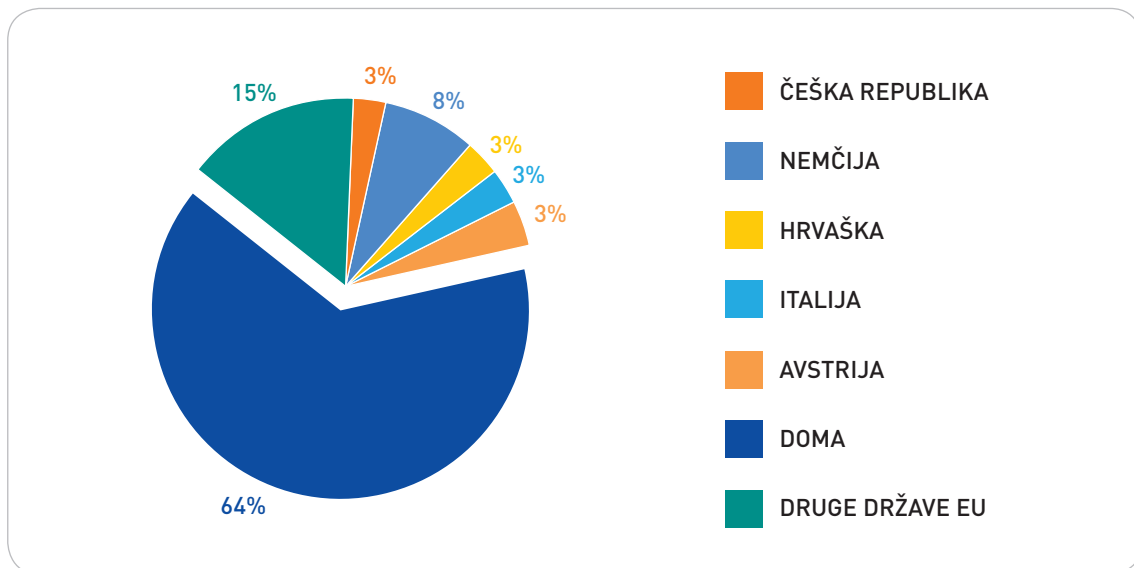
⁴³ Eurostat: Statistika v turizmu. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tourism_statistics [Datum dostopa: 13. april 2017]

- Prebivalci EU-28 so opravili skoraj 1,2 milijarde turističnih poti v letu 2014. Med pet najboljših destinacij so se uvrstile: Španija, Italija, Francija, Nemčija in Avstrija.⁴⁴

Graf 8: 'Skupno število nočitev na tujih destinacijah znotraj EU'

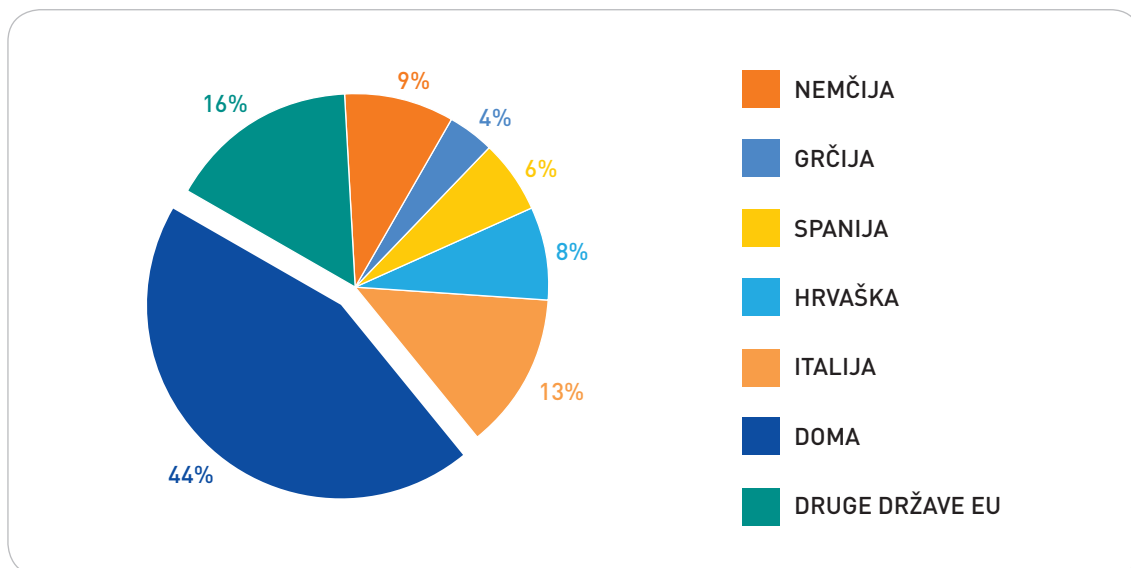
Vir: Eurostat, 2017

Graf 9: 'Turizem: število nočitev v 5 najbolj priljubljenih destinacijah v tujini - Madžarska 2015'

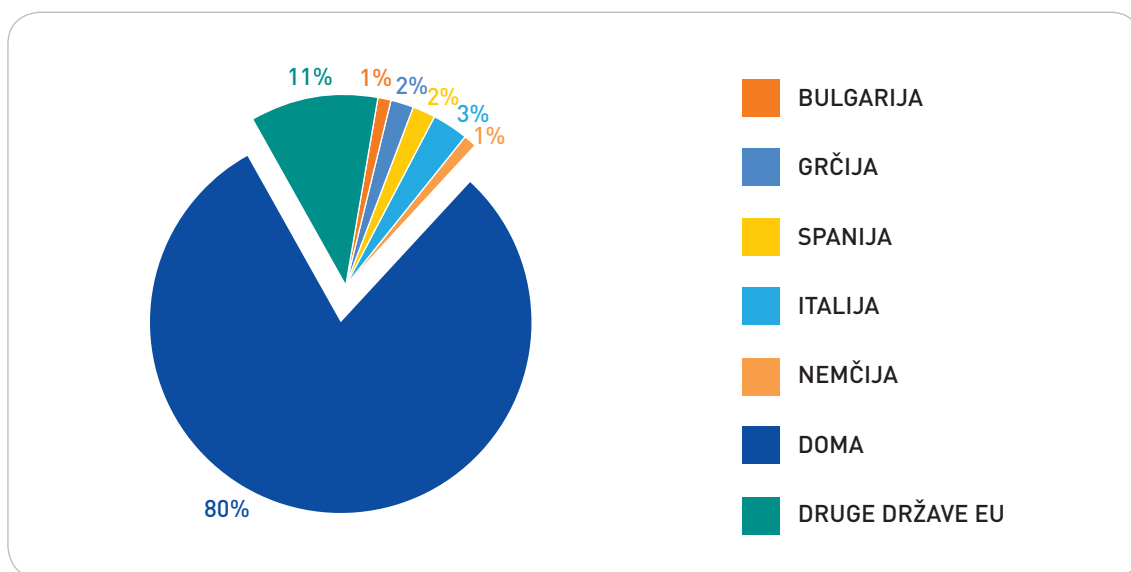
Vir: Eurostat, 2017

⁴⁴ v istem viru

Graf 10: 'Turizem: število nočitev v 5 najbolj priljubljenih destinacijah v tujini - Avstrija 2015'

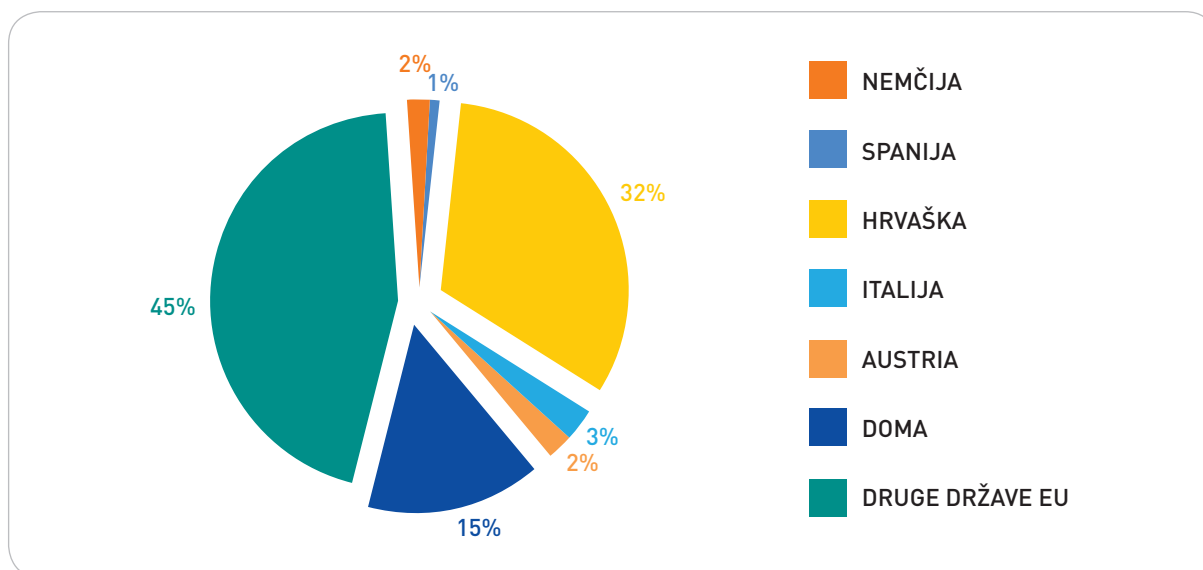
Vir: Eurostat, 2017

Graf 11: „Turizem: število prenočitev v petih najbolj priljubljenih destinacijah v tujini - Romunija 2015'

Vir: Eurostat, 2017

Graf 12: 'Turizem: število prenočitev v petih najbolj priljubljenih destinacijah v tujini – Slovenija 2015'

Vir: Eurostat, 2017

Izzivi

Čeprav je prost pretok oseb državljanom EU odprl nove dimenzije, še vedno obstaja kar nekaj izzivov, ki ljudem preprečujejo, da bi imeli od njega koristi.

- V skladu z anketo Eurobarometra objavljeno leta 2011, je 62 % evropskih državljanov menilo, da imajo od enotnega trga korist samo velika podjetja, 51 % pa jih je bilo mnenja, da enotni trg poslabšuje delovne pogoje in 53 % jih je bilo prepričanih, da ima le nekaj prednosti za zapostavljene.⁴⁵
- Ena izmed glavnih posledic ekonomske in finančne krize je bila naraščajoča brezposelnost v celotni EU. Stopnja brezposelnosti je pred kratkim začela upadati; ob koncu leta 2016 je bilo povprečje v EU-28 8,3 %.⁴⁶
- Stopnja brezposelnosti med mladimi je običajno še višja (dvojna ali še višja). Kljub temu moramo upoštevati, da stopnja brezposelnosti vključuje tudi tiste mlade (med 15. in 24. letom), ki se še šolajo. Kar pomeni, da se tudi študenti, ki ne iščejo dela, obravnavajo kot brezposelni. Kot posledica tega prihaja do strmega dviga zaposlovanja med to populacijo: ko se mladi starajo, se vključijo na trg dela in si poiščejo službo.⁴⁷

⁴⁵ Fundacija Roberta Schumanna (2014). Prost pretok oseb v Evropski uniji: načela, tveganja in izzivi. Pridobljeno iz: <http://www.robert-schuman.eu/en/doc/questions-d-europe/qe-312-en.pdf> [Datum dostopa: 12. februar 2017]

⁴⁶ Eurostat: Statistika brezposelnosti. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics [Datum dostopa: 13. april 2017]

⁴⁷ Eurostat: Brezposelnost mladih. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Youth_unemployment [Datum dostopa: 13. april 2017]

Slika 6: Prost pretok oseb je pravica državljanov EU, ki jo le-ti najbolj poznajo (Slika je obdelala Nikolett Barcza iz Héviza na Madžarskem.)

Slika 7: Zmagovalna slika iz fotografskega natečaja v Harghiti združuje spomine prijateljev, ki so skupaj obiskali različne konce Evrope. (Slika je obdelala Anita Both.)

- Kljub brezposelnosti imamo **kvantitativno pomanjkanje delovne sile**, ki je posledica **emigracije delovne sile** ali med drugim tudi bega možganov. Posledično ponudba in povpraševanje po delovni sili v državah članicah nista usklajena (pogosto niti znotraj iste regije).⁴⁸
- Govorimo lahko tudi o **kvalitativnem pomanjkanju delovne sile ali o prisotnosti neusklajenih spretnosti**. Kar pomeni, da je kljub brezposelnosti težko najti službo, ki ustreza stopnji kvalifikacije zaposlenih, delodajalci pa ne morejo najti razpoložljivih delavcev s posebnimi spretnostmi. Nekateri poklici so deficitarni povsod po Evropi: iščejo se kovinarji, strojniki in delavci v sorodnih obrteh, znanstveniki in inženirji ter strokovnjaki na področju tehnologije integriranih vezij.⁴⁹ Regije se, medtem ko iščejo usposobljeno delovno silo ali promovirajo lokalno zaposlovanje, soočajo z različnimi izzivi.
- Podeželske regije pogosto ne uspejo ohraniti mladih kvalificiranih kadrov, ki se raje preseljujejo v večja mesta ali prestolnice in tam iščejo službo.
- Kljub temu se danes zaradi tehnološkega napredka oblikujejo deurbanizacijski trendi: vedno več podjetij omogoča delo od doma, preko spleta in daje ljudem možnost, da se jim ni treba vsak dan peljati na delo.
- Nov način dela lahko prepriča mlade, da ostanejo na podeželju, vendar samo, če njihova regija lahko zagotovi dobro infrastrukturo (fizično in tehnološko) in angažira skupnost. Slednje je še posebej pomembno, saj je občutek pripadnosti, še posebej takrat, ko se ljudje odločajo o tem, kje bodo živeli, zelo pomemben.
- Podeželske vasi in mesta se morajo osredotočiti na razvoj infrastrukture, naložbe na IT-področja, krepitev kulturnih aktivnosti in življenje v skupnostih.
  - **Naložbe v razvoj podeželja in subvencije za mlade kmetovalce so prav tako dober način za revitalizacijo podeželja** (glej Skupno evropsko politiko EU imenovano SKP).⁵⁰
- Države se s pomanjkanjem delovne sile soočajo na različne načine⁵¹:
  - V **Avstriji** imajo relativno visoko tesnjenje trga dela, kar pomeni, da imajo tudi veliko prostih delovnih mest (podjetja pa težko najdejo usposobljeno delovno silo). Regionalna neravnovesja so nizka, sektorsko pomanjkanje pa je na srednji ravni. Razlogi za pomanjkanje so med drugim upad poklicnega usposabljanja in izobraževanja ter pomanjkanje izkušenj pri tistih, ki so pravkar zaključili šolanje.
  - **Madžarska** se mora soočiti s sektorskim pomanjkanjem: pomanjkanje delovne sile je trenutno prisotno v storitvenem sektorju in v industriji. V pomanjkanju so tudi usposobljeni in osnovni poklici (zdravstveni delavci, medicinske sestre, strokovnjaki na področju tehnologije integriranih vezij, inženirji, prodajalci in kuharji). Regionalna neravnovesja so na srednji ravni. Razlogi za deficit so pomanjkanje tehničnih kompetenc, emigracije ter zahteve na področju zdravstvenega varstva.

⁴⁹ Parlamentul European(2015). Deficitul de forță de muncă în Uniunea Europeană - Studiu pentru Comitetul pentru ocuparea forței de muncă

⁵⁰ ibid

⁵¹ Observator UE: Satele rare de tineri din Europa, Material preluat de pe: <https://euobserver.com/regions/134811> [Data accesării: 18 aprilie 2017]

- **Romunija** se sooča predvsem s pomanjkanjem obrtnikov in delavcev, storitvenih in prodajnih delavcev ter poklicev na področju zdravstvenega varstva. Nekateri izmed razlogov za pomanjkanje so emigracija, plača in delovni pogoji.
- V **Sloveniji** prihaja do sektorskega pomanjkanja v industriji in gradbeništvu, primanjkujejo pa tudi poklici na področju proizvodnje in maloprodaje ter sezonsko pomanjkanje v gostinstvu. Nekateri razlogi za naštetu so pomanjkanje spretnosti in delovnih pogojev.
- Vsekakor pa se zdi, da tudi možnost, da lahko delamo, kjerkoli želimo, ne more rešiti problema brezposelnosti in pomanjkanja delovne sile.
- **Ponovna uvedba kontrol na mejnih prehodih** zaradi migracij: še vedno trajajoč fenomen gromozanskih migracijskih valov iz Srednjega vzhoda in Afrike je uvedel ponovno kontrolo znotraj schengenskega območja.
- Ko gre za zaščito javne politike in notranje varnosti, lahko države članice začasno znova uvedejo nadzor na mejnih prehodih na notranjih mejah EU.
- Zadnji dogodki v letih 2015–2016, ki jim pravimo tudi evropska begunska kriza, so privedli do ponovnega proučevanja evropskih migracij in politik nadzora meja. Nekatere države članice so znova uvedle notranje kontrole na mejnih prehodih, saj upravljanje zunanjih meja kaže na resne težave (na primer v Grčiji in Italiji, kjer morajo nadzirati meje zaradi Sredozemskega morja).
  - **Avstrija** je uvedla kontrole na mejnih prehodih na avstrisjko-madžarski in avstrijsko-slovenski strani;
  - **Madžarska** je postavila ograje na madžarsko-srbski in madžarsko-hrvaški meji;
  - **Slovenija** je postavila ograjo na meji s Hrvaško.
  - Ko so začeli v EU razpravljati o obveznih migrantskih kvotah, je Romunija zahtevala vstop v schengensko območje.⁵²
  - V zadnjih dveh letih se je morala tudi **Srbija**, tako kot številne druge balkanske države, soočiti z ogromnimi tokovi migrantov in beguncev, ki so bili namenjeni v EU, predvsem v zahodnoevropske države. Ta kriza je za Srbijo predstavljala humanitarni in finančni izziv, saj politika EU glede migracijskih tokov ni bila dovolj natančno artikulirana. Različne reakcije sosednjih držav (ponovno izvajanje kontrol na mejnih prehodih, ograje) so privedle do mednarodnih napetosti, čeprav so bili s stališča EU politika odprtih meja, politični diskurz in celovito obravnavanje krize v Srbiji šteti kot pozitivni, država pa je ravnala kot partnerica EU, ki se je zavzemala za sodelovanje in regionalno stabilnost.⁵³ **Srbija velja za ključnega partnerja pri reševanju sedanje krize, kar ji koristi pri njenih prihodnjih pogajanjih za vstop v EU.**

⁵² EU Observer: Bolgarija in Romunija se bosta povezali pri sprejemanju obveznih kvot za premestitev migrantov do njihovega vstopa v schengensko območje. Pridobljeno iz: <https://euobserver.com/beyond-brussels/130202> [Datum dostopa: 18. april 2017]

⁵³ Evropski parlament: Vloga Srbije pri razreševanju migrantske krize. Pridobljeno iz: [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2016\)589819](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2016)589819) [Datum dostopa: 20. april 2017]

Vključitev v schengensko območje in Evropsko unijo

Čeprav je Romunija članica Evropske unije, pa še ni del schengenskega območja. Da bi se lahko priključila, mora država (skupaj z Bolgarijo) najprej izpolniti določene predhodne pogoje. **Po mnenju komisije je država že izpolnila zahteve, ki bi ji omogočale priključitev⁵⁴, vendar dokončna odločitev še ni bila sprejeta.** Pristop k schengenskemu območju prinaša Romuniji očitne koristi – med drugim preprosto prečkanje meje romunskih državljanov – vendar mora država prevzeti različne odgovornosti na področju nadzora zunanjih državnih meja v času, ko migracijska kriza čedalje bolj pritiska na schengensko mejo.

Srbija se še ni priključila Evropski uniji. Od leta 2012 je država uradna kandidatka za vstop v EU, leta 2013 je med EU in Srbijo začel veljati Stabilizacijsko-pridružitveni sporazum (SPS). S sporazumom SPS med EU in Srbijo je bilo dogovorjeno dvostransko območje proste trgovine, ki naj bi se v roku šestih let tudi realiziralo. Tako je prost pretok blaga možen še pred uradnim pristopom. Sporazum SPS pa dovoljuje tudi določene vrste pretoka kapitala.⁵⁵

---

⁵⁴ Schengen Visa Info (2016). Romunija in Bolgarija izpolnjujeta pogoje za pristop k schengenskemu območju, pridobljeno: <http://www.schengenvisa.info/romania-bulgaria-qualify-join-schengen-area/> [dne: 25. april 2017]

⁵⁵ Stabilizacijsko-pridružitveni sporazum med Evropskimi skupnostmi in Republiko Srbijo, pridobljeno: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/serbia/key_document/saa_en.pdf [dne: 25. april 2017]

PROST PRETOK BLAGA

Prost pretok blaga je eden izmed ključnih elementov notranjega trga, ki je urejen s Pogodbo o delovanju Evropske unije v členih 28–30. Po eni strani omogoča proizvajalcem dostop do trgov držav članic, po drugi strani pa omogoča potrošnikom širok izbor dobrin. **Izdelek, ki je izdelan in tržen v eni od držav članic, se lahko prodaja v celotnem prostoru EU.**

Razvoj

Prva od štirih svoboščin je bila prost pretok blaga in do njene uveljavitve je moralo preteči kar nekaj časa. Kot glavno pobudo jo je pri začetni fazi povezovanja uspelo realizirati predvsem zaradi Carinske unije EU (danes EUCU), ki je bila ustanovljena leta 1958 (ne glede na to pa so bile carine odpravljene šele leta 1968). Na podlagi EUCU so države Evropske gospodarske skupnosti odpravile medsebojne carinske ovire in uporabile skupno politiko carin za tretje države. To je za trgovce pomenilo odpravo carin pri izvozu izdelkov znotraj EGS.

Čeprav so bile med državami članicami leta 1968 ukinjene carinske tarife, pa so obstajale še druge ovire, ki so preprečevale prost pretok blaga. Naslednji pomemben korak je bila **uskladitev nacionalnih zakonodaj, saj so v vsaki državi na področju proizvodnje in trgovine veljali drugi standardi**. Tako "težave za skupni trg niso predstavljale obstoječe nacionalne določbe, temveč razlike med njimi".⁵⁶ Proizvajalci, ki so svoje blago želeli lansirati na trg drugih držav, so morali proučiti in upoštevati njihove standarde. To je za proizvajalce pomenilo dodatne stroške, ki so posredno vplivali na prosto trgovino med državami članicami. **Za odpravo tehničnih ovir so bile uvedene direktive**, s katerimi so želeli uskladiti nacionalne predpise.⁵⁷

V praksi

Prost pretok blaga pomeni, da državam članicam Evropske unije pri prečkanju meje ni treba nalagati trošarin za blago, ki je proizvedeno v EU ali za blago, ki je sicer proizvedeno v tretji državi, vendar je že uvoženo v EU. Slednje je treba upoštevati tudi kot blago prostega prometa znotraj EU. Zato je v supermarketih na voljo toliko različnih izdelkov iz različnih držav, od španske klobase chorizo do norveškega lososa. Zaradi enotnega trga se države članice EU kolektivno pogajajo v okviru Svetovne trgovske organizacije (WTO), ki določa predpise mednarodnega trgovanja.⁵⁸

Od začetka uvajanja te svoboščine so se nosilci odločitev morali soočiti z dejstvom, da na zmanjšanje konkurenčnosti uvoženih izdelkov ne vplivajo le carine, temveč tudi drugi ukrepi. Na primer, če država omejuje količino uvoza določenih izdelkov ali delež sestavin oz. oznake, s tem omejuje prosti pretok. Iz tega sledi, **da so prepovedane tako vse dajatve, ki imajo enak učinek na trgovanje, kot tudi količinske omejitve na uvoženo blago**. Kot primer, dajatve, ki se z enakim učinkom kot carine zaračunajo na uvoženo blago⁵⁹ z namenom, da zaščitijo domače izdelke, se upoštevajo kot vrsta dajatve.

⁵⁶ Europedia: Prost pretok blaga v EU, pridobljeno: http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/6/02/?all=1 [dne: 10. februar 2017]

⁵⁷ Europedia: Uskladitev zakonodaj, pridobljeno: http://europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/6/02/1/index.tkl?lang=en&all=1&pos=63&s=1&e=10 [dne: 10. februar 2017]

⁵⁸ Eurostat: Trgovina znotraj EU najbolj trgovanih izdelkov, pridobljeno: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Intra-EU_trade_of_the_most_traded_goods [dne: 17. februar 2017]

⁵⁹ Mnenje sodišča v zadevi 24/68 z dne 1. 7. 1969 "Vsaka oblika denarne pristojbine, ne glede na njeno majhnost ali označbe oz. vrsto uporabe, ki je naložena enostransko na domače ali tuje izdelke zaradi prečkanja meje in kar ni carina v strogem pomenu besede, predstavlja dajatev z enakim učinkom ... četudi ni naložena v korist državi, ni diskriminatornega ali zaščitnega značaja in če izdelek, na katerega je naložena dajatev, ni v konkurenčnem odnosu z drugim domačim izdelkom." Pridobljeno: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61969CJ0002> dne: 17. februar 2017]

Prepovedane so tudi količinske omejitve ali ukrepi z enakimi učinki.⁶⁰ **To pomeni, da so prepovedane vse vrste ureditev ali omejitev, ki bi neposredno ali posredno ovirale prost pretok blaga.** Tako se je na podlagi začetne carinske unije oblikovalo načelo popolnoma prostega prometa blaga: **če je bil izdelek proizveden in legalno tržen v državi članici, mora biti dovoljen na trgu katerekoli druge države članice (načelo enakovrednosti).** Zato lahko na čedalje več izdelkih, namesto navedbe posamezne države porekla, vidimo oznako “proizvedeno v EU”.

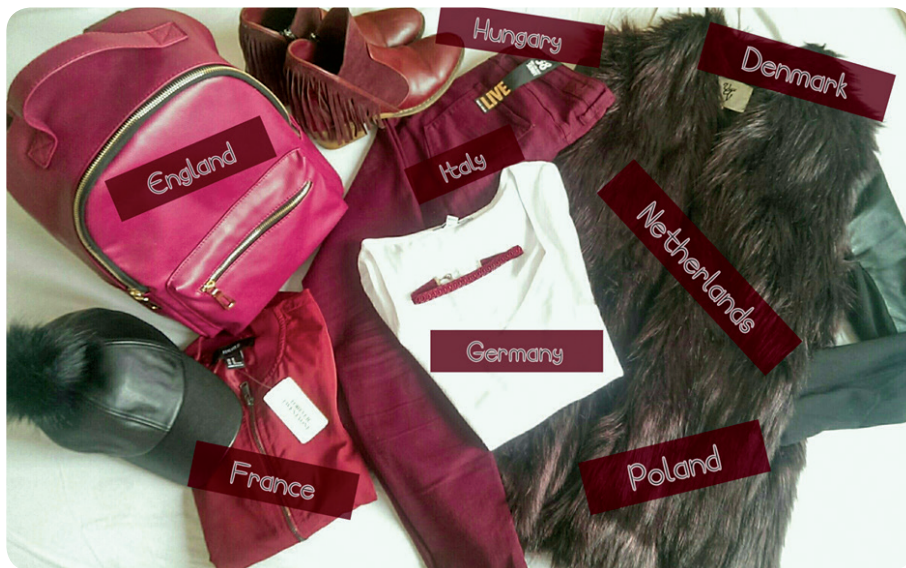
Vsakršna diskriminacija mora biti utemeljena z negospodarskimi razlogi, kot npr. javno moralo, politiko ali varnostjo (npr. zaščita zdravja in življenja ljudi, živali ali rastlin), vedno sorazmerno s ciljem.⁶¹

Slika 8: V delu iz Héviza, ki je prejelo največ všečkov na facebooku, je bil vključen tudi prost pretok blaga (fotografijo je uredila Zsófia Ertl).

⁶⁰ Mnenje sodišča v “Dassonsville” zadeva 8/74: “Vsako trgovinsko ureditev držav članic, ki bi lahko neposredno ali posredno, dejansko ali potencialno, ovirala trgovino v Skupnosti, je treba šteti kot ukrep z enakim učinkom kot količinske omejitve.” Pridobljeno: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61974CJ0008&from=EN> [dne: 17. februar 2017]

⁶¹ Evropski parlament: Prost pretok blaga, pridobljeno: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuld=FTU_3.1.2.html [dne: 18. februar 2017]

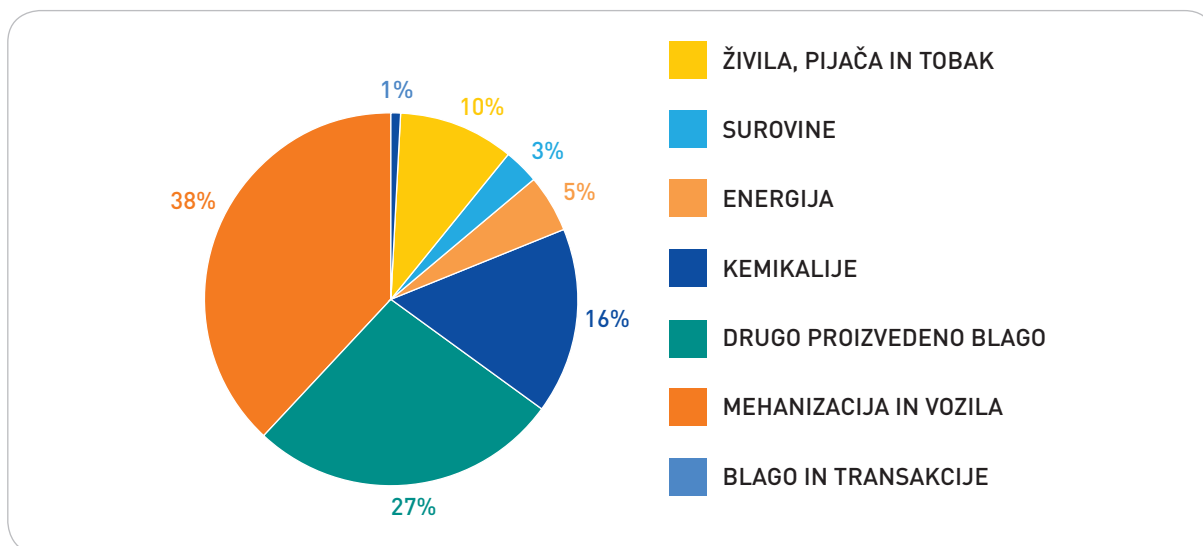

Slika 9: Delo, ki so ga pripravljali za natečaj Sveta okrožja Harghita, se je osredotočalo predvsem na prost pretok blaga (sliko je uredila Anett Bakos).

Prost pretok blaga pa je povezan tudi s skupnim varstvom potrošnikov. Poleg tega evropski standardi za varnost proizvodov zagotavljajo, da se tisti izdelki, ki niso v skladu z omejitvami, ukinejo.

Zanimive številke

- Na splošno trgujejo države članice povečini znotraj EU, nekoliko manj pa s tretjimi državami. Leta 2013 je večina držav trgovala znotraj držav EU28 (z izjemo Združenega kraljestva, Grčije in Malte).⁶²

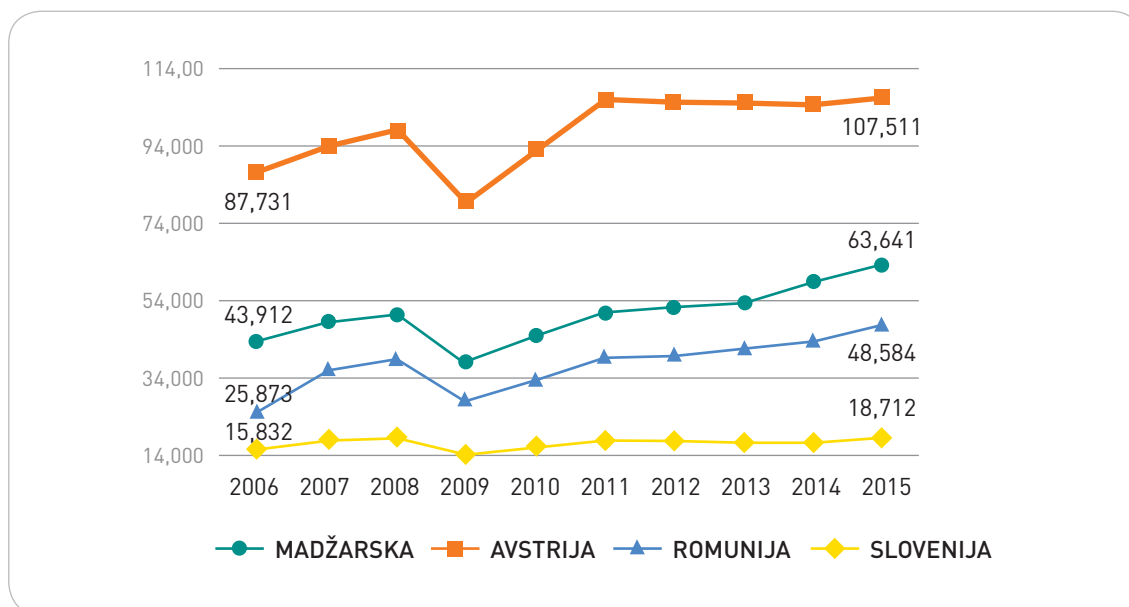
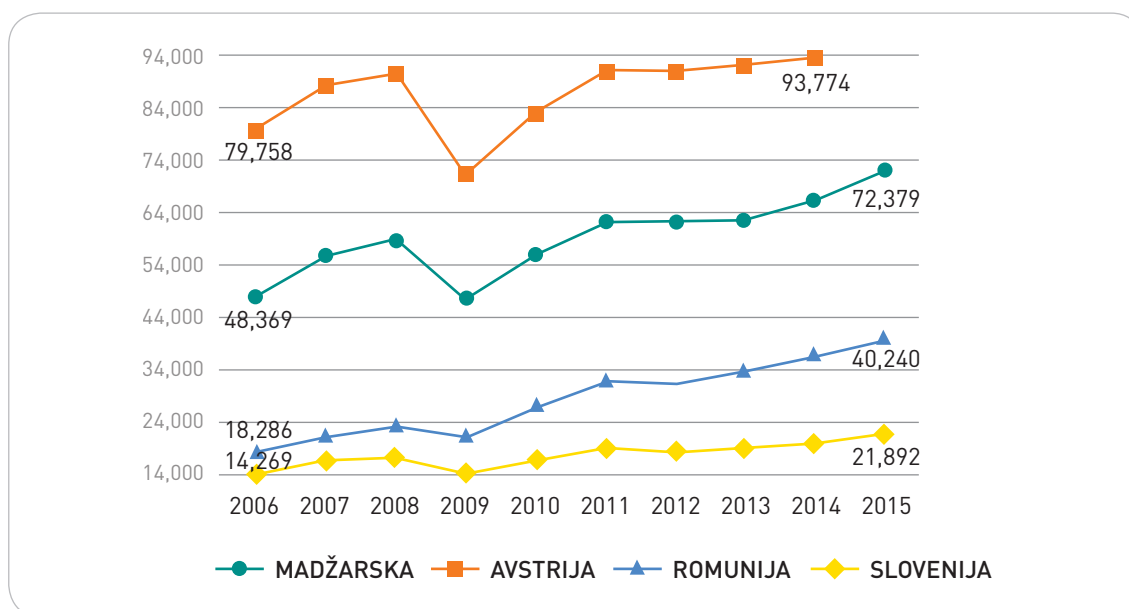

Graf 13: Trgovanje znotraj EU-28 po proizvodih, 2016. Vir: Eurostat
Vir: Eurostat

⁶² Eurostat: Blagovna menjava znotraj EU – nedavni trendi, pridobljeno: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Intra-EU_trade_in_goods_-_recent_trends [dne: 18. februar 2017]

- V primerjavi s celotnim obsegom izvoza imajo Avstrija, Madžarska, Slovenija in Romunija visok delež izvoza predvsem v države članice EU (med ~70–75 %).
- Motorna vozila, priklopniki in polpriklopniki so očitno najpomembnejši izdelki v trgovini EU, saj že od leta 1994 zasedajo prvo mesto najbolj trgovanih izdelkov.⁶³
- V Avstriji, na Madžarskem, v Sloveniji in Romuniji se obseg izvozov in uvozov v 28 držav članic EU in iz njih postopoma povečuje.

Graf 14: Trgovanje znotraj EU: uvozi v milijonih EKV/EURO iz 28 držav EU

Sursa: Datele Eurostat din 2016

⁶³ Eurostat: Blagovna menjava znotraj EU najbolj trgovanih izdelkov, pridobljeno: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Intra-EU_trade_of_the_most_traded_goods#The_5_most_significant_products_in_intra-EU_trade [dne: 18. februar, 2017]

Izzivi

- **Usklajevanje še poteka;** sveženj ukrepov še ni dokončan. To povzroča težave predvsem malim in srednje velikim podjetjem. Ta podjetja se ne morejo prilagoditi še neusklajenim nacionalnim predpisom in tehničnim zahtevam pri posameznih izdelkih. Zato se raje kot tekmovanju z večjimi podjetji na evropskem trgu, posvečajo domačemu okolju.⁶⁴
- **Le 25 odstotkov malih in srednje velikih podjetij, s sedežem v EU, se ukvarja z izvozom, še manjši delež pa jih izvažata zunaj EU.**⁶⁵
  - Komisija za okrepitev konkurenčnosti želi malim in srednje velikim podjetjem olajšati dostop do trga. Zato je bil ustanovljen COSME, evropski program za mala in srednje velika podjetja. Več informacij o dostopu malih in srednje velikih podjetij do trga ([SMEs' access to markets](#)) in o programu [COSME](#) najdete na spletni strani Evropske komisije.

Na dogodku v Hévizu so med drugim obravnavali nizko stopnjo izvoza malih in srednje velikih podjetij v druge države članice EU. To je bistvenega pomena, saj pomeni, da mala in srednje velika podjetja, ki predstavljajo 99 % evropskih podjetij in zaposlujejo dve tretjini evropskih delojemalcev, nimajo koristi od te svoboščine. Po drugi strani pa moramo upoštevati, da EU podpira mala in srednje velika podjetja pri lansiranju izdelkov na lokalnih trgih, da bi skrajšala prehranjevalno verigo v največji možni meri, kar bi okrepilo njeno bitko proti podnebnim spremembam.

- **Pomanjkanje podjetniškega vedenja (v primerjavi z ZDA).**⁶⁶
  - Komisija z akcijskim načrtom Podjetništvo 2020 (Entrepreneurship 2020 Action Plan) (sprejetim leta 2013) spodbuja podjetništvo, s katerim želi predvsem prebuditi podjetniško kulturo. Načrt obsega izobraževalni okvir, s katerim umešča podjetniško izobraževanje med temeljne elemente izobraževalnega sistema⁶⁷ ter zmanjšanje upravnih predpisov in ovir.⁶⁸

Na dan praznovanja štirih svoboščin, 24. marca 2017, so predstavniki mladih v Beogradu kot glavne težave pri ustanavljanju podjetja v Srbiji izpostavili predvsem tveganje finančnega zloma, pomanjkanje praktičnih znanj in spretnosti, zahtevno administracijo pri registriranju podjetja in skromen zakonodajni okvir. Mladi pravijo, da jih je strah ustanoviti podjetje, ker jim primanjkuje izkušenj in zunanje podpore. Udeleženci okrogle mize so se strinjali, da pristop EU ponuja številne priložnosti na tem področju, ki jih vidijo tudi sami, vendar menijo, da nimajo zadostnega praktičnega znanja in kompetenc, ki bi jim še kako prav prišle pri podjetništvu. Mladi menijo, da bi te vrzeli lahko zapolnili predvsem s sodelovanjem srednjih šol in podjetij, z mentorstvom uspešnih podjetnikov iz sveta, ki bi zagotavljali kakovostno prakso, vključno z vztrajanjem družbene odgovornosti in podjetniške družbene odgovornosti.

⁶⁴ Generalni direktorat za podjetništvo in industrijo Evropske komisije (2010). Prost pretok blaga. Vodnik k uporabi Pogodbe o prostem pretoku blaga, Urad za publikacije Evropske unije, Luksemburg.

⁶⁵ Evropska komisija: Dostop malih in srednje velikih podjetij do trga, pridobljeno: https://ec.europa.eu/growth/smes/access-to-markets_en [dne: 18. februar 2017]

⁶⁶ Evropska komisija: Spodbujanje podjetništva, pridobljeno: https://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship_en [Dne: 2. marec 2017]

⁶⁷ Evropska komisija: Podjetniško izobraževanje, pridobljeno: https://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/support/education_en [dne: 2. marec 2017]

⁶⁸ Evropska komisija: Izboljšanje pogojev za konkurenčnost, pridobljeno: https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme/improving-conditions_hu [dne: 2. marec 2017]

Podoben dogodek, ki so ga priredili 5. maja 2017 v romunskem mestu Miercurea Ciuc, pa se je osredotočal predvsem na vključitev podjetniške kulture v izobraževalni sistem. Udeleženci dogodka so poudarili, da je treba spodbujati zanimanje in potencial mladih, da bi postali podjetniki, predvsem s spodbujanjem podjetniške miselnosti in vedenja pri izobraževanju in praksah. Večji poudarek bi moral biti predvsem na socialnih in osrednjih spretnostih, vključno z reševanjem težav, krepitevijo skupinskega duha, družbenimi in državljanskimi kompetencami ali samoiniciativnostjo. Mladi, ki se poklicno usposablajo potrebujejo za večji nabor kompetenc, tudi praktične in podjetniške spretnosti. Predvsem za vzhodnoevropske države, kjer se soočajo z begom možganov, je to bistvenega pomena, saj izgubljajo nadarjene mlade ljudi z visoko strokovnimi spretnostmi, ker so plače v domovini nižje od plač v severih državah.

- Tehnološki razvoji, inovacije in različni novi izdelki predstavljajo izzive, saj jim predpisi povečini težko sledijo, s čimer povzročajo ovire na področju trgovine.
- Tudi z uporabo interneta so se uveljavili novi načini trgovanja (spletno nakupovanje), kar je prineslo nova področja, ki morajo biti urejena z uredbami EU.

PROST PRETOK KAPITALA IN PLAČIL

Prost pretok kapitala je zadnja od štirih svoboščin in zaradi vključitve tretjih držav tudi najobsežnejša.⁶⁹ **Čezmejne transakcije kapitala – kot so nakup valute, nakup nepremičnine, delnic v podjetju in posojila, računovodski postopki, finančna sredstva ali neposredne tuje naložbe – ne morejo biti omejene.** Prost pretok kapitala prispeva k uvedbi in okrepitvi evropske valute in evropske monetarne unije (EMU). **Ta svoboščina dopolnjuje preostale tri svoboščine.**

Razvoj

Rimska pogodba prvotno ni zahtevala popolne liberalizacije pretoka kapitala, predpisala je le potreben obseg za skupni trg ("za zagotavljanje ustreznega delovanja"⁷⁰). Že takrat so se nekatere države članice odločile, da bodo odpravile omejitve v zvezi s pretokom kapitala⁷¹. Z nastankom Evropske monetarne unije leta 1988 je z direktivo sveta 88/361/EEC bila uvedena popolna svoboda pretoka kapitala. Države pa so lahko uveljavljale določene omejevalne ukrepe – v skladu s t. i. zaščitno klavzulo – vendar le, ko pretok kapitala ovira monetarno politiko. Od uvedbe evropske valute lahko te ukrepe uporabljajo samo države članice, ki še niso sprejele evra za svojo enotno valuto. **Z razglasitvijo prepovedi vseh vrst omejitev transakcij kapitala in plačil med državami članicami ter med državami članicami in tretjimi državami je bila v okviru Maastrichtske pogodbe usklajena svoboščina.** Izjeme se v glavnem nanašajo na transakcije kapitala s tretjimi državami.⁷² Nove države članice so imele glede poslovanja s kapitalom, vključno z nakupom nepremičnin, pravico do prehodnega obdobja.⁷³ **V evroobmočju danes velja popolnoma prost pretok kapitala, saj zaradi enotne valute ni stroškov transakcije.**

V praksi

Kot evropski državljan lahko izvajate številne finančne posle: odpiranje bančnega računa, nakup nepremičnine in deležev v podjetju, ali vlaganje v katerikoli državi članici. Poleg tega lahko podjetja vlagajo v druga podjetja in so njihovi lastniki, upravljajo podružnice v državah članicah, pridobivajo denar, kjer je najugodnejše in ustvarjajo delovna mesta. Tudi vlade imajo korist, saj lahko pridobijo posojila z nižjimi obrestnimi merami.⁷⁴ Znotraj evroobmočja so vplivi še večji: ni treba preračunavati in primerjati cen v domači valuti. **Zaradi te svoboščine lahko posamezniki in podjetja v Evropi dostopajo do raznorodnih finančnih storitev (npr. posojila, zavarovanje, vrednostni papirji), ki so na voljo v EU.** To je velik doprinos k vsakdanjemu življenju in gospodarski blaginji na celotnem trgu.⁷⁵

Iz našega spletnega vprašalnika izhaja, da velika večina državljanov meni, da je možnost ustvariti podjetje v katerikoli državi članici EU zelo dobrodošla.

⁶⁹ Evropski parlament: Prost pretok kapitala, pridobljeno: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuld=FTU_3.1.6.html [dne: 9. marec 2017]

⁷⁰ Mnenje sodišča z dne 11. 11. 1981, pridobljeno: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61980CJ0203> [dne: 9. marec 2017]

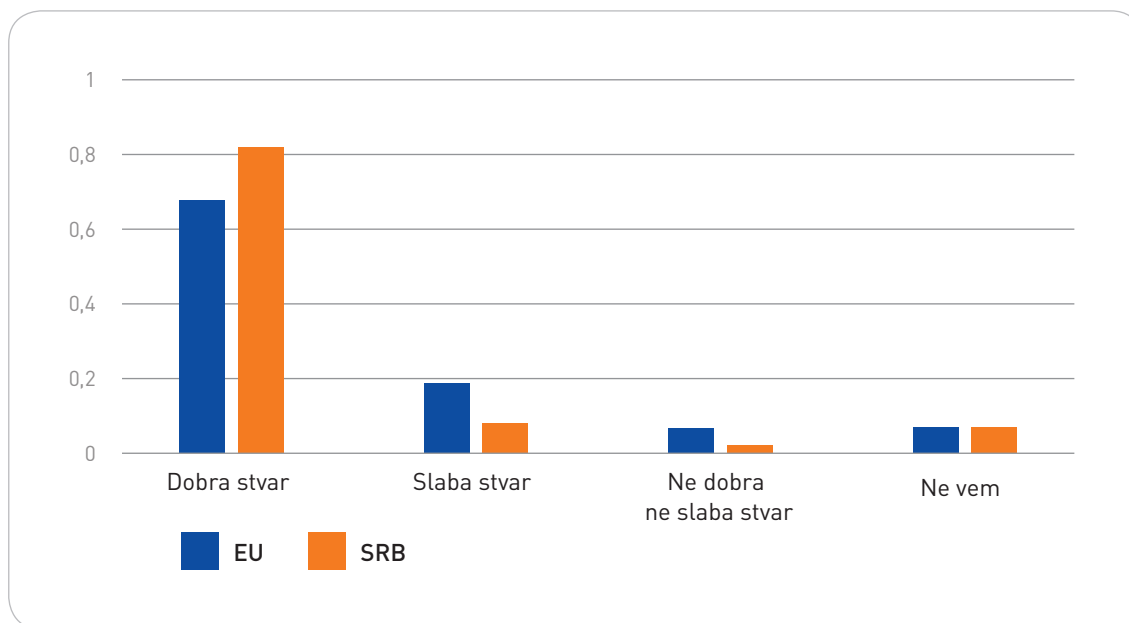
⁷¹ Evropski parlament: Prost pretok kapitala, pridobljeno: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuld=FTU_3.1.6.html [dne: 9. marec 2017]

⁷² ibid c

⁷³ Evropska komisija: Pretok kapitala, pridobljeno: http://ec.europa.eu/finance/capital/overview_en.htm#when [dne: 9. marec 2017]

⁷⁴ Evropska komisija: Pretok kapitala, pridobljeno: http://ec.europa.eu/finance/capital/overview_en.htm#when [dne: 9. marec 2017]

⁷⁵ Europedia: Prost pretok kapitala v EU, pridobljeno: http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/6/07/?all=1 [dne: 9. marec 2017]

Graf 15: 'Tuja nadzorovana podjetja: število podjetij in zaposlenost leta 2014'

Vir: Eurostat, 2017; podatkovni niz

Uveljavite vaše pravice! – primeri SOLVITA

SOLVIT je organizacija, ki deluje v okviru Evropske komisije in se zavzema za evropske državljane in njihove družinske člane ter uveljavljanje njihovih pravic.

Zbrali smo nekaj uspešnih zgodb o tem, kako je SOLVIT pomagal rešiti težave v zvezi s pravico do prostega pretoka kapitala:

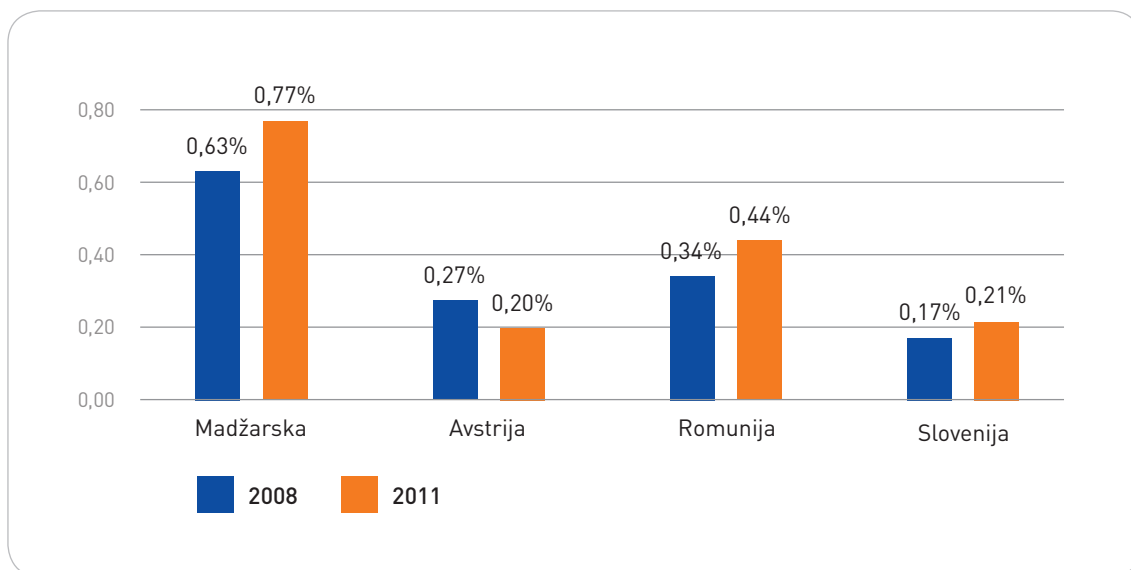
- "Slovenski državljan, ki živi in dela v Španiji, je zaprosil za vračilo davka na svoje prihranke (207,86 evra), ki ga je njegova banka avtomatsko zadržala, španske oblasti pa mu niso povrnila zneska – kar je v nasprotju s pravom EU o ustavitvi dvojnega obdavčevanja dohodka od prihrankov. Po intervenciji SOLVITA so mu španske oblasti povrnila znesek, ki ga je zadržala banka."⁷⁶

Zanimive številke

- Prost pretok kapitala med državami članicami je vplival na vedno večji obseg kapitalskih naložb v državah. Eden izmed najboljših indikatorjev, ki meri rast na tem področju, so vhodne NTI predstavljene v odstotkih bruto dodane vrednosti. To predsvem pomeni, da vhodne NTI predstavljajo 21 % bruto vrednosti storitev in blaga proizvedenega v Sloveniji v letu 2011.⁷⁷
- Vpliv tujih nadzorovanih družb se meri v številu podjetij in njihovih zaposlenih. Romunija ima tukaj najvišje številke.

⁷⁶ Spletna stran Evropske komisije za SOLVIT: Obdavčitev. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/solvit/problems-solved/taxation/index_en.htm [Datum dostopa: 9. marec 2017]

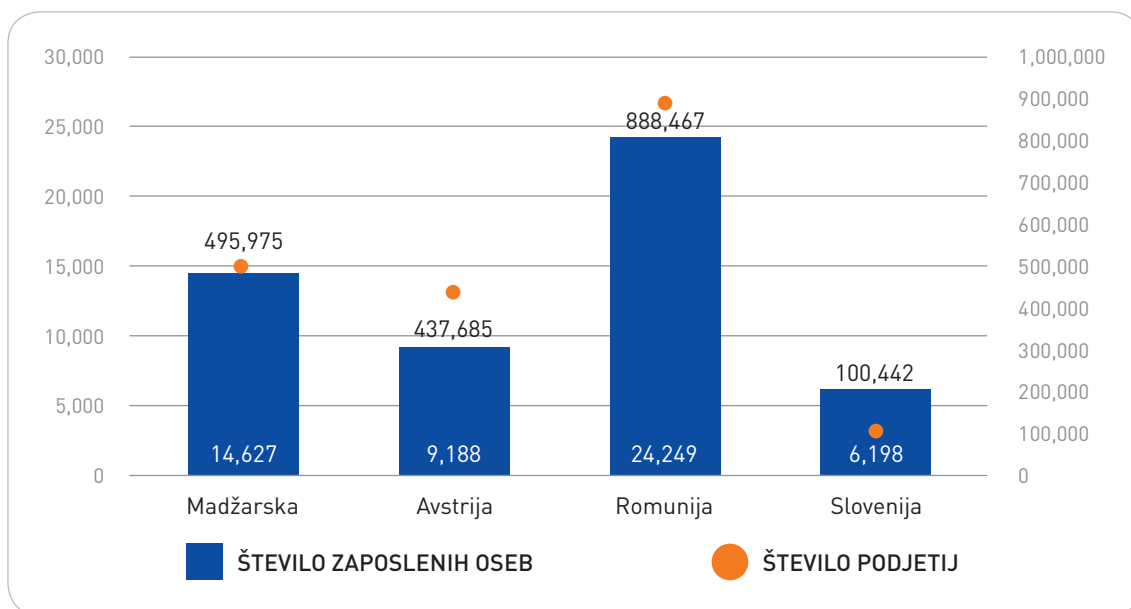
⁷⁷ Eurostat: Vhodni NTI po ekonomski aktivnosti. Pridobljeno iz: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=egi_fii_pn&lang=en [Datum dostopa: 9. marec 2017]

Graf 16: ' Spremembe zalog vhodnih NTI: neposredne naložbe v EU v milijonih ekujev/EUR'

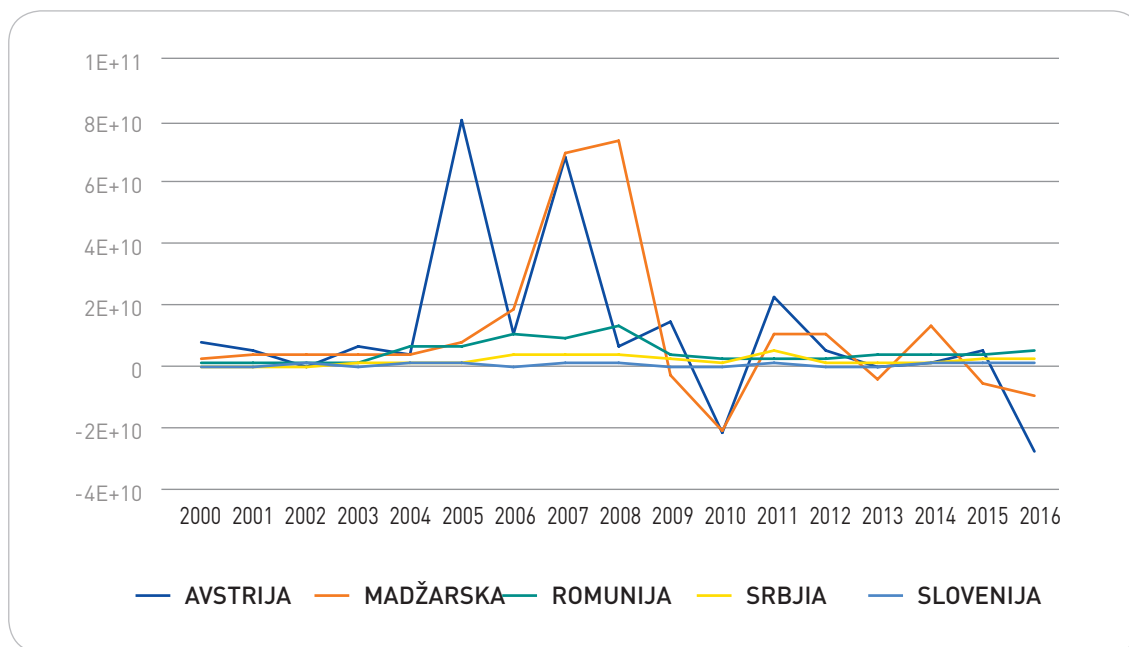
Vir: Eurostat, 2015; podatkovni niz

- Neto prilivi iz tujih neposrednih naložb so po ekonomski krizi leta 2008 doživeli zelo oster padec.

Graf 17: 'Tuja nadzorovana podjetja: število podjetij in zaposlenost leta 2014'

Vir: Eurostat, 2017; podatkovni niz

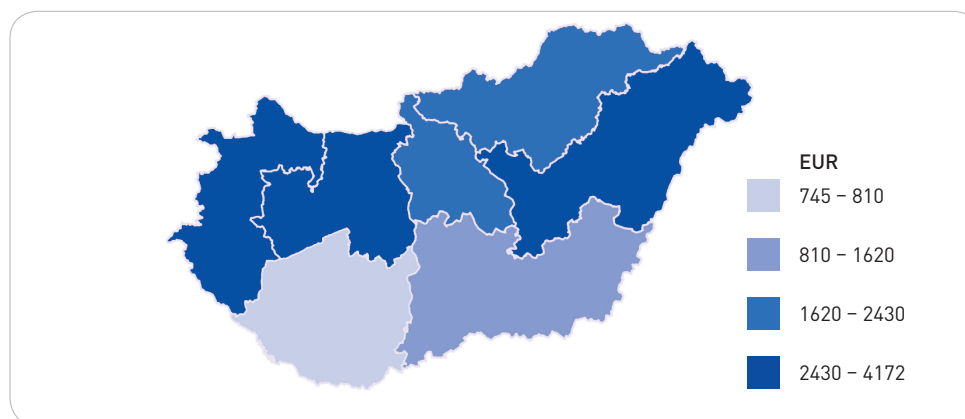

Graf 18: Neposredne tuje naložbe, neto prilivi (2000–2016) (milijarda USD).

Vir: Svetovna banka, 2017

Izzivi

- Zadnja finančna kriza je pretresla evroobmočje (primer Grčije) in ima izjemne posledice: države, ki še niso del evroobmočja, imajo zdaj očitne pomisleke.
- Tokovi tujega kapitala niso enakomerno porazdeljeni med regijami: bolj razvita območja privabljajo več tujih investorjev.
- Raziskava, ki jo je opravil Copenhagen Economics, kaže, da so regije, ki mejijo na druge države ali imajo mednarodna letališča, načeloma bolj zanimiva za neposredne tuje investicije.⁷⁸

Slika 10: 'Znesek tujih neposrednih naložb na podjetje (tisoč EUR) v letu 2012'

Sursa: Datele KSH din 2012

⁷⁸ Copenhagen Economics v sodelovanju s profesorjem Magnusom Blomströmom (2006). Študija o neposrednih tujih naložbah in regionalnem razvoju [spletni vir]. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/fdi2006.pdf [Datum dostopa: 20. marec 2017]

- Tuje naložbe lahko spodbudijo gospodarstvo, obenem pa tudi oslabijo mala in srednje velika podjetja, katerih interesi so vezani pretežno na domače trge. Prost pretok kapitala ne ponuja vedno enakih možnosti vsem akterjem.
  - Turizem spada med tiste ekonomske dejavnosti, ki ponujajo širok spekter možnosti za manjša podjetja in tudi podeželske regije. Trajnost je ključni dejavnik pri turističnem pristopu EU in vključuje kolesarske poti, športni turizem in turizem za dobro počutje, naravni turizem ter kulturne poti.⁷⁹
  - Tudi čezmejno sodelovanje na področju turizma je – še posebej za obmejne regije – dober način za gospodarsko rast in vlaganja za manjša podjetja, ki sama ne morejo tekmovati z večjimi turističnimi destinacijami (npr. tematske poti, ki vodijo skozi več držav).
  - V skladu s študijo Komisije in Sveta Evrope imajo kulturne poti izjemen potencial za majhna in srednje velika podjetja ter majhne poslovne družbe, saj spodbujajo grozdenje podjetij, medkulturni dialog in vplivajo na imidž Evrope na splošno.⁸⁰

Turizem kot potencialna prelomnica

Turizem in potovanja bodo v skladu z Evropskim investicijskim poročilom med leti 2015 in 2025 dosegla četrto največjo letno rast (predvidoma nekoliko več kot 3 %), kar pomeni, da bo ta sektor do leta 2025 prispeval približno 38 milijonov delovnih mest. Vlade in podnacionalne ravni (regije, občine) naj bi se osredotočile na pametno usmerjene naložbe v turističnem sektorju, ki lahko sledijo trendom in potrebi po spremembah. Kreativne možnosti financiranja, kot sta javno zasebno partnerstvo (JZP) ali množično financiranje predstavljata potencialne nove načine investiranja tam, kjer tradicionalno investiranje iz različnih razlogov ne deluje.⁸¹

Dogodek v Hévizu je ponudil priložnost, da smo lahko razpravljali o dobrih praksah uresničevanja štirih svoboščin EU. Zgodba Lendave v zadnjih 25 letih prikazuje, da se je začela kot zgodba o uspehu, vendar so se morali vmes nenehno soočiti z ovirami, ki izvirajo iz napačnih politik za mlade, družine in izobraževanje. Lendava, ki leži na meji z Madžarsko in Hrvaško, je ugotovila, da lahko kot obmejna regija uspe samo, če ustvari nekaj, kar jo bo naredilo izjemno. Poleg različnih političnih posegov v korist mladine in mladih družin je mesto poskrbelo tudi za lokalno atrakcijo in zgradilo stolp Vinarium, ki ustvarja pomembno turistično točko in načrtuje pripravo na kandidaturo za Evropsko prestolnico kulture.

Dobra praksa

Navajamo nekaj primerov dobre prakse na področju turizma, ki smo jih vzeli iz britanskih raziskav (Krepitev konkurenčnosti na področju turizma v EU):⁸²

- **Italijanski projekt I Briganti di Cerreto** je bil spodbujen z namenom revitalizacije skoraj popolnoma neobljudene vasice v Emilii-Romagni s pomočjo "skupnostnega turizma". Mladi prebivalci vasice so ustanovili zadrugo in s svojim

⁷⁹ Evropska komisija: Trajnostni turizem. Pridobljeno iz: https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable_en [Datum dostopa: 20. marec 2017]

⁸⁰ Evropska komisija: Kulturni turizem. Pridobljeno iz: https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/cultural_en [Datum dostopa: 20. marec 2017]

⁸¹ Oxford Economics: Evropsko investicijsko poročilo, 2015

⁸² Center za strategijo in vrednotenje (2013). Krepitev konkurenčnosti na področju turizma v EU. Pridobljeno iz: http://www.hotrec.eu/Documents/Document/20131009100029-Tourism_best_practices_-_full_report.pdf [Datum dostopa: 20. marec 2017]

pestrim strokovnim ozadjem predstavili dejavnosti, ki bi spodbujale turizem (pridelava tradicionalne hrane, odpiranje kavarn in restavracij ter izposojevalnic za pohodniško opremo itd.) **Sodelovanje lokalnih prebivalcev je pri turističnih dejavnostih vedno nepogrešljivo.**

- **Eden izmed glavnih dejavnikov, ki ga je treba upoštevati pri spreminjanju turističnih trendov, je informacijska in komunikacijska tehnologija, torej, kako lahko turistična industrija komunicira s strankami. Okvirni program digitalnega turizma v Walesu v Združenem kraljestvu želi izboljšati konkurenčnost malih in srednje velikih turističnih podjetij z razvojem skupnosti, ki bo temeljila na informacijski in komunikacijski tehnologiji. Z različnimi orodji so zagotovili neposredno podporo za turistične MSP-je, finančno in logistično podporo za oblikovanje sodelujočih digitalnih skupnosti ali promocijo procesov skupne rabe vsebin, ki jih ustvarjajo uporabniki.⁸³**
- Inovacijsko omrežje Merrion Square v Dublinu na Irskem je združilo 40 zainteresiranih kandidatov iz gostinskega in kulturnega sektorja, da bi ustvarili mrežo in razvili nova kulturna področja. Ta projekt je dober primer tega, kako gozdenje kulturnih (in sorodnih) organizacij **lahko okrepi identiteto in skupnost.**⁸⁴
- Projekt Dark Sky Alqueva v Alenteju na Portugalskem je odlična pobuda za boj proti posledicam depopulacije in regresivne gospodarske dejavnosti, pod pogojem, da se lahko slabosti spremenijo v prednosti. Regija ima zelo nizko stopnjo svetlobnega onesnaževanja in je posledično odličen kraj za opazovanje zvezd. Danes je takšno jasno in "neonesnaženo" nebo v Evropi prava redkost, zato bi lahko regija resnično profitirala zaradi te svoje posebnosti ter privabila poklicne in amaterske astronome. Alquevo sta Unesco in Svetovna turistična organizacija označila kot destinacijo zvezdnega turizma. Ta projekt je impresivo povečal število prenočitev in tujih turistov v kraju ter pozitivno vplival tudi na druge sektorje (obrtništvo in gastronomija). **Nauk tega projekta je, da imajo lahko edinstvene značilnosti kraja veliko pozitivnih učinkov, če jih znamo dobro izkoristiti.**⁸⁵

⁸³ v istem viru

⁸⁴ Center za strategijo in vrednotenje (2013). Krepitev konkurenčnosti na področju turizma v EU. Pridobljeno iz: http://www.hotrec.eu/Documents/Document/20131009100029-Tourism_best_practices_-_full_report.pdf [Datum dostopa: 20. marec 2017]

⁸⁵ v istem viru

PROST PRETOK STORITEV

Uvod

Če želimo opredeliti prost pretok storitev, moramo najprej izpostaviti, v katerih spektrih se ta svoboščina razlikuje od preostalih temeljnih svoboščin. Običajno je težko ločiti storitve od drugih aktivnosti (npr. distribucija blaga, ki je neločljiva od določenih storitev, to so recimo transport in trgovina; oz. prost pretok kapitala zajema določene finančne storitve). Zato lahko v skladu s 57. členom PDEU **storitve predstavljajo tiste aktivnosti, ki se zagotavljajo za plačilo in jih ne urejajo pravila v zvezi s prostim pretokom blaga, kapitala in oseb**.⁸⁶ Z drugimi besedami, te storitve spadajo v kategorijo s čezmejno delitvijo, ki se zasleduje proti plačilu, in v primeru, da je dejavnost časovno omejena. Poleg tega ponudnik in prejemnik storitve ne moreta biti iz iste države, to pomeni, da mora oseba, ki zagotavlja storitev, ostati v svoji državi, njegova storitev pa mora prečkati meje, zato **običajno svobodo ustanavljanja in svobodo opravljanja storitev obravnavamo kot eno svobodo, tj. 'svobodo ustanavljanja in opravljanja storitev'**.⁸⁷

Osnovna aktivnost v kategoriji "storitve" ima industrijski in komercialni karakter oz. gre tukaj za dejavnosti obrtnikov ali njihove poklice.

Razvoj

Svoboda blaga je bila v primerjavi s svobodo storitev priznana veliko počasneje. Potem pa je v začetku 90. let, ko se je začela liberalizacija storitev, končno začela napredovati vzporedno s Programi enotnega trga. Kljub temu je bila osnovna storitev (tj. bančništvo, finance, letalski promet ali telekomunikacije) liberalizirana do konca tisočletja, od takrat naprej pa so uresničene še preostale, tj. na primer liberalizacija energetskega sektorja. **Liberalizacija storitev je tako postajala vse pomembnejša in podpira konkurenčnost ter uspeh Evropske unije (EU)**.⁸⁸ Storitve so motor EU, saj trgovske in javne storitve v večini držav članic skupaj predstavljajo 70 % BDP-ja. Celo več kot 70 % aktivnih evropskih državljanov dela na področju storitev.⁸⁹ Na podlagi teh storitev temeljijo osnovni stebri notranjega trga EU. Za večjo učinkovitost so v času podpisa Lizbonske pogodbe marca 2000 ustanovili Strategijo notranjega trga za storitve (ter za povečanje čezmejnih storitev).

Pozneje Direktiva o storitvah, ki so jo sprejeli decembra 2006 z implementacijskim rokom 28. 12. 2009, odpravi preostale ovire in ustanovi splošni pravni okvir za bolj enostavno uveljavljanje svobode ustanavljanja podjetij za ponudnike storitev in prost pretok storitev, obenem pa ohrani kakovost storitev na visoki ravni.⁹⁰ Direktiva želi prispevati k upravni in regulativni poenostavitvi in posodobitvi in ima zato velik potencial za zagotavljanje koristi potrošnikom ter malim in srednjim podjetjem, saj predvsem slednja zaradi številnih ovir niso mogla razširiti svojih operacij **čez državne meje in v celoti izkoristiti notranjega trga**.⁹¹

⁸⁶ Zoltán Horváth (2011). Priročnik o Evropski uniji (strani 242–243.). HVG-ORAC, Budimpešta

⁸⁷ Europedia: Svoboda opravljanja storitev v EU. Pridobljeno iz: http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/6/06/?all=1 [Datum dostopa: 10. februar 2017]

⁸⁸ Zoltán Horváth (2011). Priročnik o Evropski uniji (strani 244–245.). HVG-ORAC, Budimpešta

⁸⁹ Europedia: Svoboda opravljanja storitev v EU. Pridobljeno iz: http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/6/06/?all=1 [Datum dostopa: 10. februar 2017]

⁹⁰ Europedia: Svoboda opravljanja storitev v EU. Pridobljeno iz: http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/6/06/?all=1 [Datum dostopa: 10. februar 2017]

⁹¹ Zoltán Horváth (2011). Priročnik o Evropski uniji (strani 246–247.). HVG-ORAC, Budimpešta.

V skladu s sporočilom Komisije "Evropa 2020" bi lahko polno izvajanje direktive o storitvah povečalo trgovino s komercialnimi storitvami za 45 % in neposredne tuje investicije za 25 %, kar pomeni povečanje BDP-ja za 0,5 % do 1,5 %.⁹²

V praksi

Prost pretok storitev pomeni, da lahko oseba, ki ima registrirano storitveno dejavnost (tj. kamnosek, turistični vodnik, zobozdravnik), v državi, v kateri živi, ponudi svoje storitve drugi državi članici EU, ne da bi ustanovila podjetje ali podružnico v tej državi. Zato kamnosek, ki živi v obmejnem mestu (tj. Sopron na Madžarskem), lahko prečka mejo (potuje v Avstrijo) in v drugi državi članici zgradi hiše za plačilo. Z drugimi besedami, svoboda izvajanja storitev **koristi vsem, ki želijo**:

- **začasno zagotoviti storitve v tujini,**
- **ponuditi storitve samo določenemu odjemalcu, ki tam živi,**
- **testirati trg, preden se odločijo za širitev podjetja na ta trg.**^{93, 94}

V teh primerih lahko ponudnik storitev dobavi svoje storitve brez prilagajanja upravnemu postopku in pravilom te države. **Vendar pa se o njegovih storitvah lahko obvestijo javni organi.**⁹⁵

Ali je določeno storitev mogoče ponuditi v tujini, je odvisno predvsem od tega, kako pogosto, kako dolgo in kako redno bi se ta storitev tam izvajala. Poleg tega za različne sektorje veljajo različna pravila, npr. finance, zdravstveno varstvo, zasebno varovanje, igre na srečo, notarstvo, začasne delovne agencije, telekomunikacije, radiotelevizija in elektronske storitve.⁹⁶

Stroški gostovanja

Ker je bil obseg prenesenih podatkov na mobilnih napravah po vsem svetu omejen na 50 evrov (ali protivrednost v drugi valuti), je bila to dobra zaščita pred previsokimi računi zaradi podatkovnega gostovanja. Od 15. junija 2017 pa lahko gostujete in prenašate podatke v drugih državah brez dodatnih stroškov.

Kljub temu svoboda opravljanja storitev ne služi le ponudnikom storitev, temveč tudi njihovim potrošnikom med nakupovanjem, uporabo telekomunikacijskih naprav in interneta, opravljanjem finančnih storitev ali med sklenitvijo zavarovanj. Eden od pomembnih predpisov je stanje **stroškov podatkovnega gostovanja**. Ko potujete v tujino, imate pri sebi telefon in ga uporabljate – saj je to v današnjem svetu primarnega pomena –, kljub višjim tarifam, vendar pa se to zahvaljujoč najnovejši ureditvi z dne **15. 6. 2017** spreminja tako za vhodne kot izhodne klice in

izhodna sporočila, kakor tudi za uporabo interneta brez **dodatnih stroškov za prenos podatkov**, saj vse naštetostane prav toliko, kot iste storitve v vaši državi.⁹⁷

⁹² Evropski parlament: Svoboda ustanavljanja in opravljanja storitev. Pridobljeno iz: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuid=FTU_3.1.4.html [Datum dostopa: 10. februar 2017]

⁹³ Vaša Evropa: Zagotavljanje storitev v tujini. Pridobljeno iz: http://europa.eu/youreurope/business/sell-abroad/service-providers/index_en.htm [Datum dostopa: 10. februar 2017]

⁹⁴ Če pa podjetnik preseli svoje podjetje (v drug državo članico), zanj velja tudi svoboda ustanavljanja.

⁹⁵ Če imate težave z javnimi organi, lahko pomoč poiščete tukaj: http://ec.europa.eu/eu-rights/enquiry-complaint-form/home?languageCode=en&origin=yeb_vat

⁹⁶ Vaša Evropa: Zagotavljanje storitev v tujini. Pridobljeno iz: http://europa.eu/youreurope/business/sell-abroad/service-providers/index_en.htm [Datum dostopa: 10. februar 2017]

⁹⁷ Vaša Evropa: Gostovanje v EU. Pridobljeni iz: http://europa.eu/youreurope/citizens/travel/money-charges/mobile-roaming-costs/index_en.htm [Datum dostopa: 17. februar 2017]

Lokalni podjetniki so predstavili svoje poslovne ideje in kako jih uresničiti v času dogodka, ki bo potekal v romunskem mestu Miercurea Ciuc. Večina jih ima pomembno povezavo s svobodo opravljanja storitev: mladi podjetniki rojeni v Harghiti, v Romuniji, ki so se šolali na različnih univerzah v zahodni Evropi, so se odločili, da se vrnejo v svojo domovino in tam ustanovijo lastna IT-podjetja ter tako izkoristijo svobodo opravljanja storitev. Tudi, če imajo ta podjetja sedež v Romuniji, je 95 % uporabnikov njihovih storitev (aplikacije, programska oprema itd.) iz tujine.

48 % vprašanih državljanov EU je zadovoljnih z reformo o gostovanju, čeprav je preostalih 48 % državljanov menilo, da bi morala biti ta reforma sprejeta že veliko prej. V Srbiji je le 33,7 % ljudi mnenja, da bi morali to odločitev sprejeti že prej, 63 % vprašanih pa je zadovoljnih z reformo. Samo 3 % anketirancev v državah EU menijo, da bi lahko njihova država uvedla to reformo tudi brez pomoči EU.⁹⁸

Omeniti je treba tudi Enotno območje plačil v evrih (SEPA), ki usklajuje način plačil v evrih po vsej Evropi. Zahvaljujoč SEPI lahko kreditne transferje, neposredna plačila in plačila s kreditno kartico opravite in prejmete pod enakimi osnovnimi pogoji, ne glede na to, ali ste evropski potrošnik, poslovni ali javni uslužbenec.

Zahvaljujoč SEPI ljudje, ki delajo ali študirajo v drugi državi SEPA, lahko uporabljajo svoj obstoječi račun, ki so ga odprli v državi, iz katere prihajajo in na tega prejemajo plačo ter z njega plačujejo račune v novi državi.

Zato so postala čezmejna elektronska plačila prav tako preprosta kot plačila znotraj države. SEPA pokriva celotno EU, Islandijo, Norveško, Švico, Lichtenstein, Monako in San Marino. Čeprav lahko tudi države zunaj evrskega območja javloga za omenjeno uredbo razširijo na svojo nacionalno valuto. To opcijo sta na primer izbrali Švedska in Romunija, zato transakcije v evrih ter plačila v švedskih kronah in romunskih levih potekajo v skladu z istimi pravili SEPA.⁹⁹

Izkoristite vaše pravice

Izbrali smo dve uspešni zgodbi o tem, kako je SOLVIT rešil težave povezane s prostim pretokom storitev:

- **“Prodaja storitev v EU.** Madžarska in slovaška podjetja, ki se ukvarjajo z raftanjem, so se pritožila, da so slovenska podjetja dobila dovoljenje za uporabo rek v namen raftanja ceneje in za daljše obdobje. Ne samo, da so tuja podjetja morala plačati višjo ceno, temveč so morala kupiti tudi dnevna dovoljenja za izvajanje svojih storitev. S pomočjo SOLVITA so diskriminatorna pravila spremenili in zdaj lahko tuja podjetja delujejo pod enakimi pogoji kot domača lokalna podjetja. Reševanje težave je trajalo dalj časa, ker je zahtevalo spremembo predpisov.”¹⁰⁰
- **“Zdravstveno zavarovanje za študente v drugi državi članici.** Avstrijska študentka je potrebovala operacijo v času študija na Nizozemskem. V skladu s predpisi EU je imela pravico do enake obravnave kot vsi drugi, ki so zavarovani na Nizozemskem. To pomeni, da bi morala bolnišnica račun poslati direktno na zavarovalnico, namesto da je od nje zahtevala, da osebno poravnava račun. SOLVIT je izpostavil, da se bo to obravnavalo kot oblika diskriminacije, zato je bolnišnica popravila račun in ga poslala na zadevno avstrijsko zavarovalnico.”¹⁰¹

⁹⁸ Viri: Lastna ocena po spletnem vprašalniku EU3doms.

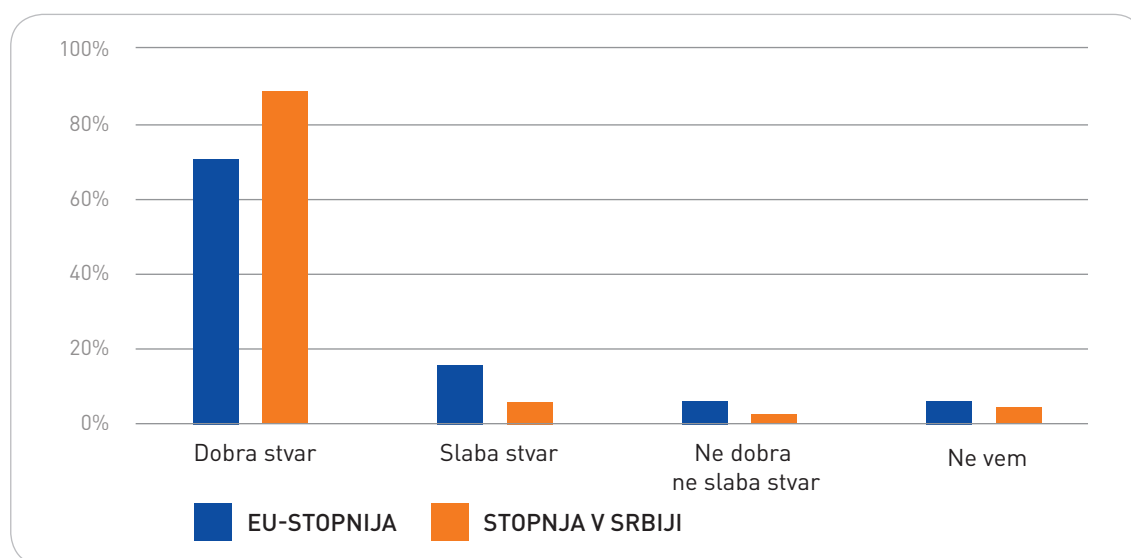
⁹⁹ Evropska komisija: Enotno območje plačil v evrih (SEPA). Pridobljeno iz: http://europa.eu/youreurope/business/sell-abroad/service-providers/index_en.htm [Datum dostopa: 17. februar 2017]

¹⁰⁰ Spletna stran Evropske unije za SOLVIT: Blago in storitve. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/solvit/problems-solved/goods-services/index_en.htm [Datum dostopa: 28. februar 2017]

¹⁰¹ Spletna stran Evropske unije za SOLVIT: Zdravstveno zavarovanje v tujini. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/solvit/problems-solved/health/index_en.htm [Datum dostopa: 28. februar 2017]

Med začasnim bivanjem v tujini (tj. med študijem, na dopustu ali na poslovni poti) v drugi državi članici EU ste kot državljan EU upravičeni do nujnega medicinskega zdravljenja, s katerim ni moč počakati do takrat, ko se vrnete domov. V tem primeru imate **enake pravice do zdravljenja kot osebe, ki so zavarovane v državi, v kateri se nahajate. Ko potujete v drugo državo članico EU, imejte s seboj vašo evropsko zdravstveno kartico.**¹⁰²

Kljub temu imate pravico poiskati zdravljenje v drugi državi članici EU, saj imate dostop do storitev **pod enakimi pogoji in za enako ceno, kot prebivalci te države.** Poleg tega vam bodo **del stroškov ali celotni strošek povrnili.**¹⁰³ Vaša zdravstvena zavarovalnica lahko pokrije vse stroške, če ste deležni javnega zdravljenja in ste pri zavarovalnici pred odhodom na zdravljenje zaprosili za avtorizacijo. Pokrijejo se lahko tudi vaši stroški za zdravljenje pri zdravniku zasebniku, vendar samo, če zdravljenje plačate sami in potem naknadno prosite za povračilo stroškov.¹⁰⁴

Silka 19: 'Pravica državljanov EU, da opravljajo zdravstvene storitve v drugih državah članicah ...'

Viri: na podlagi EU3doms vprašalnika

70 % vprašanih državljanov EU meni, da je priložnost za opravljanje zdravstvenih storitev v drugih državah članicah dobra stvar. Čeprav Srbi ne morejo zaprositi za to priložnost, ima 87 % anketiranih državljanov v zvezi s tem enako, pozitivno, mnenje.

Vzorčne zgodbe¹⁰⁵:

- "Xavier potrebuje dentalno zdravljenje (ki ga krije njegovo zdravstveno zavarovanje) na Švedskem. Vendar pa so stroški zdravljenja v drugi državi članici višji kot doma. Xavier želi, da se mu pokrijejo vsi stroški, zato mora pri svoji zavarovalnici zaprositi za predhodno avtorizacijo. Takoj, ko le-to prejme, gre lahko v tujino in opravi zdravljenje brez predhodnega plačila, saj se povračilo celotnih stroškov njegovega zdravljenja načeloma uredi nedposredno med vpletenima institucijama."

¹⁰² Za nadaljnje informacije glede evropske kartice zdravstvenega zavarovanja in vaših pravic v času začasnega bivanja v tujini, obiščite naslednjo stran: http://europa.eu/youreurope/citizens/health/unplanned-healthcare/temporary-stays/index_en.htm.

¹⁰³ Kontaktirajte nacionalne kontaktne točke v državi, v kateri želite prejeti zdravljenje, ali obstajajo kakšne omejitve glede dostopa do določenih zdravstvenih storitev. Za več informacij obiščite spletno stran: http://europa.eu/youreurope/citizens/health/planned-healthcare/right-to-treatment/index_en.htm.

¹⁰⁴ Vaša Evropa: Stroški in povračila: načrtovano zdravljenje v tujini. Pridobljeno iz: http://europa.eu/youreurope/citizens/health/planned-healthcare/expenses-reimbursements/index_en.htm [Datum dostopa: 28. februar 2017]

¹⁰⁵ Zgodbe so bile vzete od tukaj: http://europa.eu/youreurope/citizens/health/planned-healthcare/expenses-reimbursements/index_en.htm

- “Tudi Yvonne želi dentalo zdravljenje na Madžarskem. Zdravljenje želi opraviti čim prej, zato na državni informacijski točki preveri, ali se mora prijaviti za predhodno avtorizacijo in ugotovi, da to ni potrebno, zato gre v tujino in opravi zdravljenje. Yvonne plača zdravljenje sama in ob vrnitvi domov vložiti zahtevo za delno povračilo stroškov zdravljenja.”

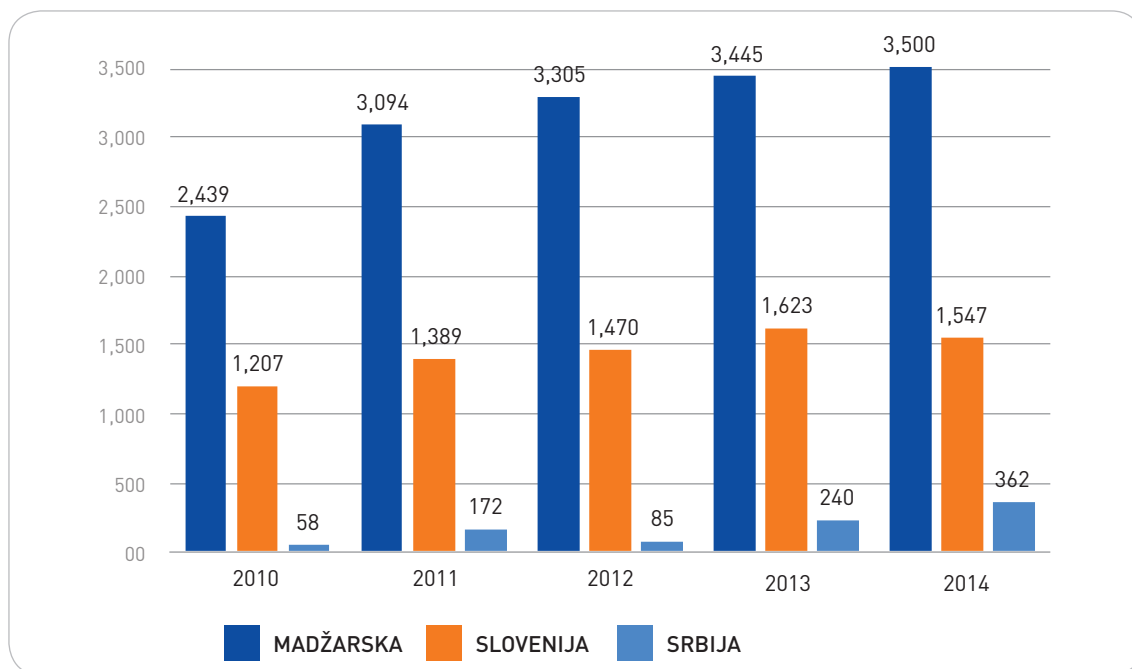
Ste vedeli? – Nekaj koristnih nasvetov, kako izkoristiti pravice, ki vam pripadajo na podlagi svobode storitev:

- “Če so vas zavrnil pri vkrcanju na letalo, je bil vaš let odpovedan ali je bil vaš odhod prestavljen za več kot 2 uri ali ste prispeli na cilj z večjo zamudo, vas mora letalski prevoznik o tem predhodno pisno obvestiti in v obvestilu navesti pravila za odškodnino in pomoč.”¹⁰⁶

Vaše pravice so zelo podobne, če potujete z vlakom, avtobusom ali ladjo. Vendar pa lahko te pravice uveljavljate samo znotraj EU (kar pomeni znotraj 28 držav članic EU, v primeru letalskih prevozov pa tudi v Guadeloupu, Francoski Gvajani, Martiniquu, otokih Réunion in Mayotte, Saint-Martinu, Azorih, Madeiri in Kanarskih otokih ter Islandiji, Norveški in Švici).¹⁰⁷

Zanimive številke

- Pri proučevanju Madžarske, Slovenije in Srbije med leti 2010 in 2014 s poudarkom na mednarodnih trgovinskih bilancah je pri storitvah opaziti počasi naraščajočo težnjo v primeru Madžarske in Slovenije, stanje v Srbiji pa se spreminja.

Slika 20: Mednarodna trgovina s storitvami v milijonih evrov (trgovinski saldo)¹

Vir: Podatkovna baza Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj

- V 80. je bila Madžarska priljubljena destinacija za nemške in avstrijske turiste, ki so iskali visokokakovostne zobozdravstvene in zobnoprótetične storitve na ravni Švice. Odkar se je Madžarska priključila EU, madžarski zdravstveni turizem zaradi nižjih stroškov zdravljenja in storitev postaja vse bolj raznolik in mednarodno obarvan.

¹⁰⁶ Vaša Evropa: Pravice letalskih potnikov. Pridobljeno iz: http://europa.eu/youreurope/citizens/travel/passenger-rights/air/index_en.htm [Datum dostopa: 28. februar 2017]

¹⁰⁷ Dodatne informacije o pravicah potnikov najdete tukaj: http://europa.eu/youreurope/citizens/travel/passenger-rights/index_en.htm

S takšnimi stroški si lahko zdravstveni turisti privoščijo, da letijo na Madžarsko, opravijo zdravljenje, uživajo v znamenitostih, kulturi in nakupovanju, ki ga ponuja Budimpešta in še vedno prihranijo 40–70 % zneska, ki bi ga za enake storitve plačali v Združenem kraljestvu, ZDA in skandinavskih državah. Na Madžarskem so med tujimi pacienti najbolj priljubljeni posegi in zdravljenja v zobozdravstvu, plastična in ortopedska kirurgija, rehabilitacija po posegih na srcu, zdravljenje neplodnosti, dermatologija, posegi proti staranju, zdravljenje debelosti, programi okrevanja po zdravljenju odvisnosti, operacije oči (splošne operacije in očesne implantacije). Poleg tega obstaja tudi veliko programov na področju zdravstvenega turizma, v okviru katerih klinike organizirajo celotno potovanje, vključno z leti, nastanitvijo, prevozom in zdravljenjem.^{108, 109}

Izzivi

Svoboda storitev se še vedno sooča z velikimi izzivi. Na primer zdravljenje je že možno opraviti v tujini, zdravstvena politika in zdravstveni sistemi znotraj EU so vedno bolj povezani, še vedno pa obstaja na tem področju veliko odprtih vprašanj.

Izzivi Direktive **EU o čezmejnem zdravstvenem varstvu** (Direktiva 2011/24/EU o pacientovih pravicah na področju čezmejnega zdravstvenega varstva)¹¹⁰:

- 1) Pomanjkanje jasnih pravil in zanesljivih informacij bolnikom glede dostopa in povračila za zdravljenje, ki so ga prejeli v drugi državi članici EU.
- 2) Direktiva EU o čezmejnem zdravljenju je v veljavi od leta 2013. Ta direktiva pojasnjuje in razširi pravice pacientov, ki iščejo zdravljenje v drug državi članici EU, ter omogoča, da lahko pacienti prejemajo zdravljenje v drugih državah članicah in da se jim celo povrne znesek, ki sovpada z višino stroškov enakega zdravljenja doma. Posledica te direktive je, da je morala vsaka država članica ustanoviti vsaj eno državno informacijsko točko, ki pacientom posreduje pravila in zanesljive informacije o dostopnosti zdravljenja v drugih državah članicah EU in povračilu stroškov zdravljenja v drugi državi članici.¹¹¹
- 3) 'Izpolnjevanje pričakovanj pacientov v zvezi z najvišjo kakovostjo zdravstvenega varstva, ki je še višje, ko gre za zdravljenje v tujini. Informacije, ki jih posredujejo državne informacijske točke o kakovosti zdravstva in varnosti pacientov, bodo pacientom pomagale sprejeti pravo odločitev, preden se odločijo za zdravljenje v tujini.'
- 4) 'Zagotoviti tesnejše sodelovanje med državami EU v interesu bolnikov.'
- 5) 'Razjasnjevanje pravnih nejasnosti, ki so se nabrale skozi leta. Nova pravila ustvarjajo ravnovesje med ohranjanjem trajnostnega zdravstvenega sistema in zaščito pacientovih pravic, da bi lahko le-ta poiskal zdravljenje zunaj svoje države.'

Čezmejna strokovna skupina za zdravstveno varstvo združuje predstavnike vseh 28 držav članic EU in s tem zagotavlja platformo za države članice, na kateri lahko le-te izmenjujejo izkušnje glede izvajanja Direktive 2011/24/EU.

¹⁰⁸ Medicinski turizem na Madžarskem: <http://spa.gotohungary.com/about-medical-tourism1>

¹⁰⁹ Kot primer navajamo Hévíz. V paketu lahko prejmete tradicionalno terapijo iz Hévíza kot obliko zdravljenja. Za več informacij obiščite: <http://www.heviz.hu/traditional-heviz-therapy>

¹¹⁰ Evropska komisija: Javno zdravstvo. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/health/cross_border_care/policy_en [Datum dostopa: 2. marec 2017]

¹¹¹ Medicinski turizem na Madžarskem: <http://spa.gotohungary.com/about-medical-tourism1>

SEZNAM VIROV

- 20(1). člen Pogodbe o delovanju Evropske unije. Pridobljeno iz: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=en> [Datum dostopa: 4. marec 2017]
- Center za strategijo in evalvacijo (2013). Krepitev konkurenčnosti na področju turizma v EU. Pridobljeno iz: http://www.hotrec.eu/Documents/Document/20131009100029-Tourism_best_practices_-_full_report.pdf [Datum dostopa: 20. marec 2017]
- Copenhagen Economics v sodelovanju s profesorjem Magnusom Blomströmom (2006). Študija o neposrednih tujih naložbah in regionalnem razvoju. [Spletni vir], pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/fdi2006.pdf [Datum dostopa: 20. marec 2017]
- Delegacija Evropske unije v Srbiji (2013). Prvih 20 let evropskega državljanstva. Pridobljeno iz: <https://europa.rs/images/publikacije/12-EU-Citizenship-Brochure.pdf> [Datum dostopa: 4. marec 2017]
- Generalni direktorat za notranje politike (2016). Odprtost, transparentnost in pravica do dostopa do dokumentacije EU, [spletni vir]. Pridobljeno iz: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/556973/IPOL_IDA\(2016\)556973_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/556973/IPOL_IDA(2016)556973_EN.pdf) [Datum dostopa: 4. marec 2017]
- Družba in industrija DG Evropske komisije (2010). Prost pretok blaga. Vodnik po uporabi pogodbenih provizij, ki uravnavajo prost pretok blaga. Urad Evropske unije za publikacije, Luksemburg.
- Spletna stran Evropske komisije za program Erasmus+: 30. obletnica in vi. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/anniversary/30th-anniversary-and-you_en [Datum dostopa: 13. april 2017]
- EU Observer: Bolgarija in Romunija se bosta povezali pri sprejemanju obveznih kvot za premestitev migrantov do njihovega vstopa v schengensko območje. Pridobljeno iz: <https://euobserver.com/beyond-brussels/130202> [Datum dostopa: 18. april 2017]
- EU Observer: Redke male vasi v Evropi. Pridobljeno iz: <https://euobserver.com/regions/134811> [Datum dostopa: 18. april 2017]
- Evropska komisija (2010). Poročilo evropskega državljanstva iz leta 2010: Premagovanje ovir na poti do pravic državljanov EU. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/com_2010_603_en.pdf [Datum dostopa: 10. marec 2017]
- Evropska komisija (2013). Svoboda gibanja in življenja v Evropi: Vodnik po pravicah državljanov EU. Urad Evropske unije za publikacije, Luksemburg.
- Evropska komisija. Generalni direktorat za pravosodje in potrošnike (2016). Poročilo evrobarometra o evropskem državljanstvu. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/justice/citizen/document/files/2016-flash-eurobarometer-430-citizenship_en.pdf [Datum dostopa: 10. marec 2017]
- Evropska komisija: Kapitalske transakcije. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/finance/capital/overview_en.htm#when [Datum dostopa: 9. marec 2017]

- Evropska komisija: Kulturni turizem. Pridobljeno iz: https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/cultural_en [Datum dostopa: 20. marec 2017]
- Evropska komisija: Podjetniško izobraževanje. Pridobljeno iz: https://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/support/education_en [Datum dostopa: 2. marec 2017]
- Evropska komisija: Izboljšanje pogojev za konkurenčnost. Pridobljeno iz: https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme/improving-conditions_hu [Datum dostopa: 2. marec 2017]
- Evropska komisija: Promoviranje podjetništva. Pridobljeno iz: https://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship_en [Datum dostopa: 2. marec 2017]
- Evropska komisija: Javno zdravstvo. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/health/cross_border_care/policy_en [Datum dostopa: 2. marec 2017]
- Evropska komisija: Schengensko območje. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen_en [Datum dostopa: 8. februar 2017]
- Evropska komisija: Enotno območje plačil v evrih (SEPA). Pridobljeno iz: http://europa.eu/youreurope/business/sell-abroad/service-providers/index_en.htm [Datum dostopa: 17. februar 2017]
- Evropska komisija: Dostop malih in srednjih podjetij do trgov. Pridobljeno iz: https://ec.europa.eu/growth/smes/access-to-markets_en [Datum dostopa: 18. februar 2017]
- Evropska komisija: Trajnostni turizem. Pridobljeno iz: https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable_en [Datum dostopa: 20. marec 2017]
- Evropska ekonomska in socialna komisija (2015): Evropski potni list za aktivno državljanstvo. Pridobljeno iz: <http://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/qe-04-15-149-en-n.pdf> [Datum dostopa: 6. marec 2017]
- Evropski parlament: Svoboda ustanavljanja podjetij in svoboda opravljanja storitev. Pridobljeno iz: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuld=FTU_3.1.4.html [Datum dostopa: 10. februar 2017]
- Evropski parlament (2015). Pomanjkanje trga dela v EU – Študija za Odbor za zaposlovanje in socialne zadeve.
- Evropski parlament (2015). K reviziji evropske državljske pobude? Pridobljeno iz: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/519240/IPOL_STU%282015%29519240_EN.pdf [Datum dostopa: 10. marec 2017]
- Evropski parlament: Prost pretok kapitala. Pridobljeno iz: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuld=FTU_3.1.6.html [Datum dostopa: 9. marec 2017]
- Evropski parlament: Prost pretok blaga. Pridobljeno iz: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuld=FTU_3.1.2.html [Datum dostopa: 18. februar 2017]
- Evropski parlament: Vloga Srbije pri reševanju migracijske krize. Pridobljeno iz: [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2016\)589819](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2016)589819) [Datum dostopa: 20. april 2017]

- Europedia: Prost pretok kapitala v EU. Pridobljeno iz: http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/6/07/?all=1 [Datum dostopa: 9. marec 2017]
- Europedia: Prosti pretok blaga v EU. Pridobljeno iz: http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/6/02/?all=1 [Datum dostopa: 10. februar 2017]
- Europedia: Svoboda opravljanja storitev v EU. Pridobljeno iz: http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/6/06/?all=1 [Datum dostopa: 10. februar 2017]
- Europedia: Harmonizacija zakonodaje. Pridobljeno iz: http://europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/6/02/1/index.tkl?lang=en&all=1&pos=63&s=1&e=10 [Datum dostopa: 10. februar 2017]
- Eurostat: Evropsko državljanstvo – statistike o čezmejnih dejavnostih. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Archive:EU_citizenship_-_statistics_on_cross-border_activities [Datum dostopa: 13. februar 2017]
- Eurostat: Trgovanje z blagom znotraj EU – zadnji trendi. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Intra-EU_trade_in_goods_-_recent_trends [Datum dostopa: 18. februar 2017]
- Eurostat: Trgovina najbolj prodajanega blaga znotraj EU. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Intra-EU_trade_of_the_most_traded_goods [Datum dostopa: 17. februar 2017]
- Eurostat: Stanje vhodnih NTI po ekonomski aktivnosti. Pridobljeno iz: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=egi_fii_pn&lang=en [Datum dostopa: 9. marec 2017]
- Eurostat: Študentje, ki gredo v tujino po stopnji izobrazbe in cilju. Pridobljeno iz: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=educ_momo_dst&lang=en [Datum dostopa: 13. februar 2017]
- Eurostat: Tourism statistics, Retrieved from: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tourism_statistics [Date accessed: 13, April, 2017]
- Eurostat: Statistika brezposelnosti. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics [Datum dostopa: 13. april 2017]
- Eurostat: Brezposelnost mladih. Pridobljeno iz: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Youth_unemployment [Datum dostopa: 13. april 2017]
- Foundation Robert Schumann (2014). Prost pretok oseb v Evropski uniji: principi, tveganja in izzivi. Pridobljeno iz: <http://www.robert-schuman.eu/en/doc/questions-d-europe/qe-312-en.pdf> [Datum dostopa: 12. februar 2017]
- Horváth, Zoltán (2011). Priručnik o Evropski uniji, HVG Orac Lap és Könyvkiadó, Budapest.
- Sodba Evropskega sodišča v primeru 8/74 "Dassonville". Pridobljeno iz: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61974CJ0008&from=EN> [Datum dostopa: 17. februar 2017]
- Sodba sodišča z dne 1. julij 1969 v primeru 24/68. Pridobljeno iz: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61969CJ0002> [Datum dostopa: 17. februar 2017]

- Sodba sodišča z dne 11. november 1981. Pridobljeno iz: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61980CJ0203> [Datum dostopa: 9. marec 2017]
- Oxford Economics (2015): Evropsko investicijsko poročilo.
- Pascal Fontaine (2014). Evropa v 12 lekcijah. Urad za publikacije Evropske unije. Luksemburg
- Informacije o schengenskih vizumih (2016). Romunija in Bolgarija se lahko pridružita shengenskemu območju. Pridobljeno iz: <http://www.schengenvisainfo.com/romania-bulgaria-qualify-join-schengen-area/> [Datum dostopa: 25. april 2017]
- SOLVIT spletna stran Evropske komisije: <http://ec.europa.eu/solvit/> [Datum dostopa: 13. februar 2017]
- Stabilizacijsko-pridružitveni sporazum med Evropskimi skupnostmi in Republiko Srbijo. Pridobljeno iz: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/serbia/key_document/saa_en.pdf [Datum dostopa: 25. april 2017]
- Evropski parlament in svet (2004). Direktiva 2004/38/EK, Uradni list Evropske unije. Pridobljen iz: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:158:0077:0123:en:PDF> [Datum dostopa: 4. februar 2017]
- Evropski parlament in svet (2004). Svoboda gibanja v EU: Direktiva 2004/38/EK. Pridobljeno iz: <https://eumovement.wordpress.com/directive-200438ec/> [Datum dostopa: 4. februar 2017]
- Evropski parlament in svet (2004). Predpisi (EK) št. 883/2004 — o usklajevanju sistemov socialne varnosti. Uradni list Evropske unije. Pridobljeno iz: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004R0883R\(01\)&from=HU](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004R0883R(01)&from=HU) [Datum dostopa: 4. februar 2017]
- Vaša Evropa: Pravice letalskih potnikov. Pridobljeno iz: http://europa.eu/youreurope/citizens/travel/passenger-rights/air/index_en.htm [Datum dostopa: 28. februar 2017]
- Vaša Evropa: Stroški in povračila: načrtovano zdravljenje v tujini. Pridobljeno iz: http://europa.eu/youreurope/citizens/health/planned-healthcare/expenses-reimbursements/index_en.htm [Datum dostopa: 28. februar 2017]
- Vaša Evropa: Zagotavljanje storitev v tujini. Pridobljeno iz: http://europa.eu/youreurope/business/sell-abroad/service-providers/index_en.htm [Datum dostopa: 10. februar 2017]
- Vaša Evropa: Gostovanje v EU. Pridobljeno iz: http://europa.eu/youreurope/citizens/travel/money-charges/mobile-roaming-costs/index_en.htm [Datum dostopa: 17. februar 2017]

UPORABNE POVEZAVE

Peticijskem procesu:

<https://petiport.secure.europarl.europa.eu/petitions/en/home>

Evropskem varuhu človekovih pravic:

www.ombudsman.europa.eu

Državljskih pobudah:

http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/followup_actions/citizens_initiative_en.htm

Javnih konzultacijah:

http://ec.europa.eu/info/law/contribute-law-making_en#initial-idea

Evropski ekonomski in socialni komisiji:

<http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.home>

Državni delovni skupini Erasmus+:

https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/opportunities-for-organisations/support-for-policy-reform/structured-dialogue_en

Programu Evropa za državljane:

http://ec.europa.eu/citizenship/europe-for-citizens-programme/index_en.htm

Programu Erasmus+:

<http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/>

Programu pravic, enakopravnosti in državljanstva:

http://ec.europa.eu/justice/grants1/programmes-2014-2020/rec/index_en.htm

Za podporo in pomoč:

http://ec.europa.eu/eu-rights/enquiry-complaint-form/home?languageCode=en&origin=yeb_vat

Evropski zdravstveni kartici:

http://europa.eu/youreurope/citizens/health/unplanned-healthcare/temporary-stays/index_en.htm

Načrtovani zdravstveni oskrbi v tujini:

http://europa.eu/youreurope/citizens/health/planned-healthcare/right-to-treatment/index_en.htm

Pravicah potnikov:

http://europa.eu/youreurope/citizens/travel/passenger-rights/index_en.htm

Zdravstvenem turizmu na Madžarskem:

<http://spa.gotohungary.com/about-medical-tourism1>

Hévízu:

<http://www.heviz.hu/traditional-heviz-therapy>

